ISSN 0235-6368

Дім сад город

10

1990



«Біоконверсія» лікує землю

Якщо ви вболіваєте за нашу рідну землю і прагнете вилікувати її від хімізації,

якщо ви бажаєте споживати хімічно чисті продукти землеробства і тваринництва,

якщо ви прагнете, щоб цих продуктів значно побільшало,

якщо вас непокоять критичний екологічний стан та забруднення навколишнього середовища,

якщо вас глибоко турбує здоров'я нашого та майбутніх поколінь,

якщо ви не байдужі до того, яку пам'ять про свою діяльність ви залишите нащадкам,

звертайтесь по допомогу до асоціації «Біоконверсія».

Для цієї справи асоціація запропонує Вам вірного помічника-чудотворця, спеціально виведеного, високопродуктивного дощового черв'яка, який за короткий час перетворює різний гній, рештки рослин, інші органічні відходи на високоефективне органічне добриво — біогумус.

Асоціація організовує сумісні підприємства вермикультивування, відпускає черв'яків для державних, кооперативних установ та індивідуального сектора, забезпечує технологіями та ринком збуту надлишків біогумусу і біомаси в нашій країні та за кордоном.

****

Біогумус

Той, хто має сад, город, спостерігав, що внесення в грунт органічного добрива стимулює розвиток у ньому дощових черв'яків. Але не кожен знає, що ці тварини відіграють величезну роль у підвищенні родючості грунту, сприяють інтенсивному росту й розвитку сільськогосподарських культур, особливо овочевих і плодових.

З наявності дощових черв'яків легко визначити родючість грунту. Якщо черв'яків у грунті багато, вони яскраво-червоного кольору, товсті й активні, можна розраховувати на високий врожай. Коли ж черв'яків мало, вони малорухомі, блідого кольору, треба вживати термінових заходів до збагачення грунту поживними речовинами.

Справа в тому, що в процесі перетравлювання органічної речовини грунту в кишечнику черв'яків формуються гумусові речовини, які одночасно збагачуються біогенним кальцієм та іншими мінеральними речовинами, завдяки чому «черв'ячний» біогумус має властивості добрива пролонгованої дії.

Дощові черв'яки своєю фізичною роботою теж благодійно впливають на родючість грунту. З невтомною енергією вони проривають в ньому численні мініатюрні ходи, по яких дощова вода швидко проникає у грунт, а коріння рослин — у глибші горизонти.

На сьогодні дощового черв'яка, так би мовити, приручено, одомашнено. Створено гібрид, який відзначається високою активністю і плодовитістю. За допомогою його у біогумус можна переробляти гній, органічні відходи різних переробних підприємств, комунального господарства, рослинні рештки саду й городу, побутові відходи.

Із однієї тонни гною черв'яки утворюють 600 кг біогумусу й 100 кг біомаси дощових черв'яків. В біогумусі міститься від 1 до 3% поживного азоту, приблизно стільки ж фосфору і калію, всі необхідні рослинам елементи, біостимулятори росту рослин. Порівняно з традиційним компостуванням переробка органічних речовин черв'яками підвищує коефіцієнт гуміфікації у 1,5—2 рази.

Біологічно активні речовини біогумусу прискорюють проростання насіння, покращують приживання розсади, підвищують стійкість рослин до захворювань. Вирощений на біогумусі врожай не містить зайвих

в саду і на городі

нітратів, радіонуклідів, важких металів.

Вже понад три десятиріччя в США створено гібрид червоного каліфорнійського черв'яка, який відрізняється від звичайного високою плодючістю і продуктивністю по виробництву біогумусу та біомаси і пристосований до існування в штучних умовах.

Слідом за США промислова вермикультура в останні 20 років почала широко розповсюджуватись в Японії, Китаї, Малайзії, Філіппінах, Італії, Франції, Іспанії, Німеччині, Бельгії, Швейцарії, а останнім часом в Угорщині та Польщі. І це не дивно. Адже вермикультура набула в даний час не тільки роль засобу оздоровлення грунту, одержання екологічно чистої сільськогосподарської продукції, але й підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва, зниження його енергоємкості.

Застосовуючи біогумус, досягають значного підвищення кількості і якості врожаю. Так, наприклад, озима пшениця дає прибавку врожаю до 20%, кукурудза — 30—50%, цукрові буряки — до 20%, картопля — 40—70%, овочі — до 30%.

Ініціаторами практичного впровадження вермикультури у виробництво в нашій країні декілька років тому стали спеціалісти агрохімічної служби Івано-Франківської області, вчені Української сільськогосподарської академії та Іституту біології АН Киргизії.

На базі Івано-Франківського обласного об'єднання «Сільгоспхімія» та Української сільськогосподарської академії створена асоціація «Біоконверсія», до складу якої увійшло чимало господарств та наукових закладів країни, кооперативів «Родючість». Асоціація має свої філіали в Івано-Франківській, Київській, Хмельницькій, Тернопільській, Житомирській та деяких інших областях України, в Молдавії, Білорусії, Ставропольському краї, Вірменії, Азербайджані та в інших регіонах країни.

Метод вермикультури з успіхом можуть запровадити у себе на присадибних ділянках селяни, садівники та городники-любителі, адже в їх арсеналі чимала сировинна кладова: гній, побутове сміття, обрізані гілки дерев, трава, рослинні і кухонні відходи тощо.

Прийнявши рішення, початківець повинен зробити перший крок, який полягає в тому, що для перетворення в життя своїх надій придбати обладнання, необхідне для того, щоб розмістити туди дощових черв'яків, які стануть родоначальником наступного потомства. Для цього достатньо декілька простих ящиків або викопаної в землі траншеї, підстилки для її заповнення і інструменту для щоденного користування (граблі, вила). Після цього слід зробити другий крок, придбати для початку необхідну кількість черв'яків — своєрідне «маточне поголів'я».

Починаючи роботу з вермикультурою, слід пам'ятати, що для неї придатні тільки гнойовий черв'як і його підвиди — звичайний дощовий або великий червоний виповзок та малий червоний і декілька інших видів. Але найбільш працьовитим «роботом» є каліфорнійський червоний дощовий черв'як, розведенням якого займаються селекційні центри нашої асоціації.

Для початку роботи необхідно закупити партію дощових черв'яків у кількості тисячі штук. Як згадувалося, вермикомпостування можна проводити в купах або в певних місткостях (ящиках). При компостуванні в купах відходи відкладають пошарово: внизу — обрізки гілок, тріски та інший грубий матеріал, зверху — дрібніші рослинні рештки, траву, листя.

Відходи зволожують і залишають в такому стані перегнивати. Через 1—1,5 місяця, коли всередині купи закінчиться процес сильного розігріву маси і температура спадає до 20°, в неї заселяють черв'яків. З цією метою на поверхні купи роблять отвори, які заповнюють черв'яками (приблизно по 100 у кожен) з розрахунку тисячу штук на квадратний метр. У компостну купу можна періодично додавати кухонні відходи. Через 3—4 місяці вся маса перетворюється в біогумус. Для відділення черв'яків від компосту є простий спосіб: поряд з вермикомпостною купою обладнують із свіжих відходів нову, куди черв'яки переповзають у пошуках поживи.

Можна також обладнувати так звані «похідні» вермикомпостні штабелі. При цьому на одному його кінці час від часу складають свіжі відходи, а на іншому вибирають готовий біогумус. В таких штабелях черв'яки поступово переповзають слідом за новим кормом.

Для переробки методом вермикультури органічних відходів, що накопичуються на присадибній ділянці (гній, рослинні рештки тощо), можна використовувати і різні місткості з отворами для повітрообміну, які розміщують на городі чи в саду тільки в місцях, що захищені від прямих сонячних променів. Ящики розміщують також на балконах, вікнах, горищах, у підвалах і гаражах.

До речі, неприємного запаху не буде: черв'яки знищують запах відходів на 2—3 день після того, як вони почали їх переробляти.

Відділяють черв'яків з місткостей від біогумусу з допомогою сита. Робити це можна і так: черв'яків тримають деякий час на голодній дієті, після чого на ящики ставлять нові ящики із свіжими відходами, куди черв'яки переповзають. Крім того, культивованих черв'яків можна вносити разом із сирим гумусом або гноєм на город чи в сад із розрахунку 50 штук на квадратний метр.

Наша асоціація готова прийти на допомогу всім, хто бажає зайнятися захоплюючою і благородною справою вермикультури. Вона доступна великим і малим господарствам, орендаторам, власникам присадибних і садових ділянок — усім, хто хоче мати чистий грунт для вирощування. Наша асоціація «Біоконверсія» може надати детальну консультацію з цього питання.

І. П. МЕЛЬНИК,
голова Ради асоціації «Біоконверсія», кандидат сільськогосподарських наук,
І. П. КАРПЕЦЬ,
доктор сільськогосподарських наук

Знати, берегти, примножувати

Дім сад город 10
1990

Щомісячний додаток до журналу Державного агропромислового комітету Української РСР «Сільські обрії»

Видається з 1989 р.



Перець — супутник винограду

Перець — один з найпоширеніших і найсмачніших овочів. За кількістю вітаміну С серед овочів йому немає рівних — до 200 мг в 100 г. У стиглих, червоних плодах міститься значна кількість провітаміну А (каротину). Нагадаємо, що останній забезпечує нормальну життєдіяльність клітин епітелію, кон'юнктиви та рогівки ока. Недостатня його кількість у їжі призводить до сухості шкіри, розладнання зору у вечірній та нічний час, різко понижує опірність організму різним інфекційним захворюванням. Ось чому дуже корисно якомога довше протягом року з'їдати хоча б по 1—2 перчини на добу. Якщо ж у вас є можливість зірвати її прямо з грядки, то з'їжте її відразу, звичайно, помивши перед цим.

Стручковий перець овочівники називають супутником винограду. Мабуть, через те, що він дуже теплолюбна рослина. Йому потрібно значно більше тепла, ніж огіркам чи помідорам. До речі, гіркі сорти перцю ще більш теплолюбні. Вегетаційний період перцю — 150—200 днів. Одночасно ця рослина потребує регулярного поливання. Для її вирощування придатні піщано-глинисті удобрені грунти, що добре прогріваються. У тіні перець росте погано. Не слід вирощувати його на ділянці, де перед цим росли помідори. Рекомендується його висаджувати після хрестоцвітих овочів.

Щоб своєчасно одержати високоякісну розсаду, перець висівають у другій половині березня — на початку квітня в ящички чи миски, краще при температурі 18—25°. На грядки стручковий перець висаджують у теплих районах у другій половині травня: по дві рослини на площі 40 × 50 см. У холодних районах перець вирощують у парниках при високій вологості. У північних районах для перцю у грядках слід вибирати закриті від вітрів сонячні ділянки. Бажано висаджувати перець коло білих стін споруд та загород на південному їх боці.

Стручки повної стиглості, тобто червоні й жовті, збирають у кінці серпня і у вересні, хоч частково розпочинати це треба раніше, коли стручки ще зелені. В цьому разі в них навіть більше вітамінів.

Насіння не пророщую

Хочу поділитися досвідом вирощування огірків. Я висіваю їх у грунт у той день, коли й саджаю цибулю. Насіння попередньо не пророщую і, як помітила, це дає добрий результат: утворюється більше зав'язей і менше пустоцвіту. Огірки родять рясно, а це дає змогу забезпечити ними і сім'ю, й родичів. Листя огірків починає тоді жовкнути, коли жаркі дні змінюються холодними ночами. Щоб продовжити «життя» огірків, їх треба накривати плівкою.

Для профілактики хвороб обприскую посіви слабеньким розчином мідного купоросу (коли зійдуть рослини і коли з'являться три справжні листки). Я так роблю завжди і маю добрий урожай.

Н. О. КУЦМУС.
Ровенська обл.

Щедра грядка

Огірки в кімнаті

Серед великої кількості сортів огірків, що вирощуються любителями в кімнатних умовах, найкращим, на мою думку, є кімнатний огірок Ритова. Цей сорт добре пристосований до кімнатних умов, росте на вертикальних опорах (драбинках), має чудові смакові якості.

Вирощування огірків починаємо з підготовки насіння. Для сівби краще використовувати дво-трирічне насіння. Якщо ж його немає, можна сіяти й однорічне, але його необхідно прогріти при температурі +60°С приблизно два тижні. Перед сівбою насіння замочуємо на 6 год у водному настої попелу (2 столові ложки на літр води). Потім загортаємо його у вологу ганчірку, кладемо у блюдце, накриваємо шматочком скла і ставимо у прохолодне місце.

Через одну-дві доби насіння проклюнується. Обережно, щоб не зламати паросток, висіваємо його в розсадні горщики розміром приблизно 10 см, на глибину 1,5—1,8 см. Після появи четвертого справжнього листка верхівку стебла прищипуємо, а через день розсаду пересаджуємо на постійне місце у відро з попередньо пропареною сумішшю такого складу: три частини городньої землі, одна частина перегною, півлітрова банка річкового піску, 1 склянка просіяного попелу. Для запобігання захворювань відро слід обшпарити окропом.

Огірок Ритова повинен рости вертикально, тому одразу після пересаджування розсади у відро слід встановити туди дві гладенькі палички висотою приблизно 1,5 м і за допомогою дроту зробити на них драбинку. Після прищипування стебла з пазух листків починають рости пагони. Треба спрямувати їх на драбинку, і вони, чіпляючись за неї вусиками, почнуть підніматися вгору. Якщо починають рости кілька пагонів, треба залишити лише два, а всі інші видалити.

Температуру в приміщенні, де ростуть огірки, слід підтримувати вночі +17°С, вдень +22—26°С. Дуже важливо, щоб під час вирощування розсади нічна температура не перевищувала +17°С, тому що інакше рослини витягаються і слабішають.

Огірок любить світло і добре росте лише там, де є широкі вікна, що виходять на південь або південний схід. З жовтня по квітень рослини потребують підсвічування люмінесцентною лампою. Після того, як огірки зацвітуть, слід провести запилення. Робити це краще вранці, коли пилок липкіший. Для запилення зривають чоловічу квітку, обережно відривають у неї пелюстки і 2—3 рази вкругову проводять нею по маточці жіночої квітки (див. рисунок).

Підживлюємо рослини тричі: після зацвітання, після появи перших зав'язей і в розпал плодоношення. Для цього використовуємо добовий настій попелу (2 столові ложки на 1 л води). Один раз на добу обприскуємо рослини перевареною водою з пульверизатора. Якщо забезпечити ретельний догляд, з одного куща огірка Ритова можна отримати до 30 зелених огірочків відмінного смаку. Виростають вони після запилення квітки за 10—12 діб. Якщо когось зацікавить мій досвід вирощування кімнатних огірків, буду радий допомогти. Можу вислати і кілька насінин для розмноження.

В. Г. КОЦЮБА,
Київ, 84, селище Конча-Заспа, б. 11, кв. 51

Фізаліс мексіканський

Фізаліс мексіканський — рослина теплолюбна, тіньовитривала, а головне не вимоглива до умов вирощування, майже не уражується хворобами та шкідниками. Плоди фізаліса — зелені з білуватим відтінком, вкриті чашечками, достигають поступово з серпня до жовтня. Маса одного плода — 30—80 г. Насіння проростає при температурі 10—12° через 7—12 днів. Оптимальною для росту є температура 15—25°.

Вирощують фізаліс через розсаду. Спочатку насіння висіваю в ящик. Сію рядковим способом за схемою 10×2 см. Після загартування 30—40-денну розсаду висаджую у відкритий грунт у другій декаді травня. Грунт під фізаліс готують, як і під помідори. За період вирощування проводять 1—2 розпушування, видаляють бур'яни, поливають. Стиглі плоди поступово обсипаються з куща. Саме тоді їх і збирають.

Рослина зимостійка. Так, минулого року, коли в травні були приморозки (мінус 1—3), в мене на городі вимерзло 110 кущів помідорів із 120 висаджених (12 сортів), а у фізаліса мексіканського підмерзли лише деякі листочки. Хоча невеликі осінні приморозки фізаліс витримує, однак підморожені плоди зберігаються погано. Тому восени слід викопати кущі фізаліса з недостиглими плодами, вони добре дозарюються у приміщенні. До речі, недостиглі плоди краще і зберігаються.

Плоди мексіканського фізаліса засолюють і маринують, як помідори, готують з них ікру й різноманітні соуси, виготовляють консерви з іншими овочами.

Також хочу поділитися досвідом з початківцями. Довгий час не знав, як визначити схожість насіння. А роблять це дуже просто (про це рідко пишуть у журналах). Щоб визначити процент схожості насіння (помідорів, фізаліса, ремонтантних суниць тощо), беруть літрову скляну банку, кладуть зверху картон (папір), посередині якого прорізають дірочку (діаметром 1—1,5 см). Далі беруть вату, скручують у мотузочку і кінець її прикріплюють до картону, пропустивши через дірочку. В скляну банку наливають води десь наполовину. Зверху на картон вирізають з промокашки круг, на який кладуть 100 насінин, ділять на 4 сектори (у кожному секторі буде по 25 насінин). Скляну посудину з водою, картоном, і насінням накривають меншою скляною банкою і ставлять в тепле місце, скажімо на грубку. Через 5—7 днів це насіння проглядають. Таким способом я перевірив на схожість насіння фізаліса мексіканського. Схожість становила 85%.

М. П. МУЦ

Пропоную...

...насіння високоврожайних, засолювальних сортів огірків Лібелла, Будретта (селекція НДР), Монастирські, Врожайні — всього 12 сортів; помідорів Унікальні, Де-Барао, Гібрид-2 (в гроні до 20 плодів і більше) — всього 7 сортів; цуккіні Аеронавт — скоростиглі, зберігаються до 1 року. Вартість 1 пакета 50 коп., висилаю післяплатою не менше 3 крб.

Н. М. Пушко,
258420, Черкаська обл., Смілянський р-н, с. Залевки

Трач летить на запах квасу

Хочу дати садівникам пораду. Навесні 1987 р. сливи у моєму саду рясно зацвіли, зав'язь також обнадіювала на великий урожай. Але одного дня підійшла до слив і не повірила своїм очам. Де поділася зав'язь? Подивилася додолу і побачила, що все лежало на землі. В кожному зав'язаному плодику була дірка — робота сливового трачв. Хоча я вже років п'ять борюся з ним, але трохи затягла з обробкою і поплатилася врожаєм.

Минулого року, не чекаючи, коли відцвітуть яблуні й сливи, в крону кожного дерева на гачок підвісила півлітрову баночку, у яку через день наливала хлібного квасу до половини об'єму. За дві ночі туди потрапляє так багато шкідників, що доводиться виливати квас і знищувати їх.

Я помітила, що і трачі, й плодожерки злітаються на свіжий кислий запах. Торік у нас були, хоч і мало, дуже гарні яблука, великі, не червиві, бо росли без усіляких «ворогів». А подолали їх без застосування отрутохімікатів.

М. А. МИХАЛЕВИЧ,
м. Червоноград

Попіл з брикету

Дайте, будь ласка, відповідь: чи можна використовувати попіл з вугільного брикету для удобрення грунту під картоплю?

М. М. ФЕДІРЧИК,
м. Верховина Івано-Франківської обл.

Попіл від спалювання в печі вугільного брикету можна використовувати для удобрення садово-городньої ділянки. Він цінний для вапнування кислих грунтів, а також деякою мірою як добриво. У золі міститься мало фосфорно-калійних речовин, проте багато кальцію. Є в ньому також магній, сірка, бор, залізо, марганець та інші елементи. Важливо й те, що у попелі немає хлору.

Якість попелу з брикету для використання його як добрива значною мірою залежить від вихідної сировини (торфокришка, буре вугілля, відходи кам'яного вугілля, сланець) і від того, який матеріал використовували для склеювання сировини в процесі брикетування (мазут, мінеральні масла тощо). Оскільки це невідомо, захоплюватися великими нормами внесення попелу з брикету під картоплю та овочеві культури не варто. Під час перекопування грунту вносять приблизно 60—80 г попелу на квадратний метр грунту під овочеві культури й картоплю, а під полуниці, малину, смородину — 100—150 г. Дія цього добрива триває 2—3 роки.

М. А. ГУЩА,
зав. лабораторією агротехніки Київської овоче-картопляної дослідної станції



Ходімте в сад

Створіть своїми руками

Де дістати саджанці, які, коли виростуть, давали б і вам, і вашій сім'ї плоди до смаку? І щоб не доводилося йти на базар і купувати «кота в мішку», а потім дочекатися таких плодів, що їх і в рот узяти не можна. Отож пропоную створити сад своїми руками. Багато хто боїться цього. Ну що ж, збиток буде невеликий — окулірувальний ножик за 0,75 крб.,а все інше, як кажуть, під руками.

Почніть з того, що знайдіть дичку груші, яблуні, черешні — в лісі, у лісопосадках, ярах, вздовж доріг. У плодорозсадниках дерева, які дають кореневі паростки, проріджують, отже, можна скористатися відходами.

Для того, щоб потрібна вам дичка прижилася, необхідно восени чи ранньої весни акуратно викопати її (бажано із землею) і посадити у себе в садку й полити. Необхідні для щеплення живці потрібно брати з пагонів цьогорічного приросту, але не з жирових пагонів. Де взяти живці? Там, де вам доводилося бачити дерево з плодами, які вас цікавлять: у сусіда, знайомого, в саду колгоспу чи радгоспу. Їх можуть вам переслати поштою ваші знайомі.

Для літнього щеплення живці треба заготовляти тоді, коли пагони закінчили ріст (кінець липня — початок серпня), рано вранці, коли ще не спала роса, і з південного боку дерева (у похмурий день можна у будь-який час). Для весняного щеплення, якщо є можливість, живці зберігають у льоху, холодильнику чи в снігу. Можна зробити щеплення і восени, після перших морозів. Якщо можливості такої немає, то щеплюють десь у березні, а зберігають у вогкому піску чи глині в прохолодному місці.

Весняний час щеплення настає тоді, коли починається сокорух, при цьому добре відокремлюється кора від деревини і бруньки бубнявіють і розпукуються. Найпростіший спосіб щеплення — з Т-подібним розрізом.

Перед початком окулірування необхідно вимити руки (окулірувальний ніж повинен бути чистий, лезо ножа нагострене й доведене на ремінці до гостроти бритви), а також заготовити смужки з поліетиленової плівки шириною 1 см (якщо тонка, то 2 см), довжиною 20—25 см і скласти їх у два шари. На відстані 6—8 см від землі я витираю прищепу (дичку) тканиною від бруду. Потім ножем роблю Т-подібний розріз кори на дичці (підщепі) — поперечний і повздовжній. Повздовжній надріз повинен бути до 3 см. Далі беру пагін з живцями і починаю різати проти росту бруньок на відстані від бруньки 1—1,5 см.

Різати необхідно плавно, але так, щоб зняти з живця тоненький шар деревини. Коли лезо доходить до бруньки, треба різати обережно, щоб її не пошкодити. Необхідно так заглибити лезо ножа, щоб підрізати більший шар деревини, обминувши бруньку. Потім лезо ставлю в попереднє положення і підрізаю ще до 1,5 см, витягую ніж і відрізаю. Перед цим доцільно попрактикуватись на якійсь іншій деревині чи навіть на гілочках клена, ясена тощо. Якщо це літнє щеплення, то відрізаю на пагоні всі листочки, лишаю тільки черешки, які відходять від бруньки до 1 см, і тепер тримаю живець за черешок (чи при літнім, чи при веснянім ні в якому разі не торкатися пальцями за місце зрізу), а другою рукою щіточкою, яка є на другому боці окулірувального ножа, відокремлюю кору від деревини і вставляю туди живець. Бруньку розміщаю посередині повздовжнього розрізу кори. Тепер плівкою міцно обмотую всі порізи, лишаю тільки бруньку (коло неї обмотувати слід обережно, щоб не пошкодити).

Всю операцію треба робити без поспіху і зайвих рухів, тому що чим більше надрізи будуть відкритими, тим гірше приживатимуться живці. Для більшої надійності окулірую двома живцями: один вище другого з протилежного боку, а якщо перещеплюю, то на кожній гілці. Коли ж дерево товсте, то також роблю щеплення на гілках.

Далі живці треба укрити від сонця, замульчувати їх торфом, мохом, тирсою або зробити з плівки захисні чохлики на бруньки. Через 2—3 тижні (літнє щеплення) черешок уже відпав або відпадає при дотику пальця, а брунька повна і має характерний блиск. В такому разі можна вважати, що щеплення вдалося. А якщо черешок присох, брунька зморщилась — неохбідно перещеплювати. Коли ж при літньому чи весняному щепленні живець прижився, то вище нього на 15—20 см необхідно зрізати, а цей пеньочок залишити. Він буде потрібен для підв'язування пагона, який відломиться від своєї ваги або від вітру. В залежності від товщини підщепи я підбираю і живець.

Якщо доводиться живці перевозити, зберігати чи пересилати поштою, необхідно їх добре загорнути у вологу тканину, а зверху в плівку. При цьому слід мати на увазі, що всю рослину або живець не можна загортати в плівку, або вони зіпріють. Зберігають їх у прохолодному місці.

Підщепою для груші може бути лісова груша, айва, глід, для сливи — алича, для черешні — вишня і напаки.

Якщо ви хочете виростити підщепу з кісточок чи зерняток, необхідно їх одразу після збирання висіяти в землю — вони зійдуть наступної весни, а глід — аж через рік. І ще треба знати: щоб дичка груші, яблуні, черешні була хорошої якості, необхідно кісточки і зернятка брати не з культурних (прищеплених) сортів, а з дичок, які ростуть у лісі, на узліссі, в ярах, балках тощо. З них виходять найкращі підщепи, які в нас на Україні не будуть нидіти, хворіти, а добре ростимуть.

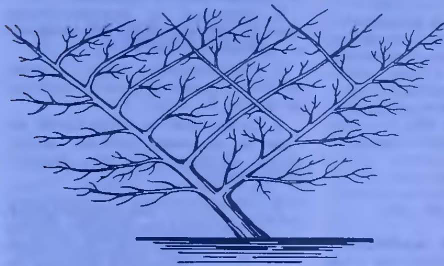
А. О. ОЛІЙНИК,
288610, Вінницька обл.,
Барський р-н, с. Терешки

Пальмета Буше-Тома

Розроблена у Франції для дерев на вегетативних карликових підщепах. Свою назву одержала від прізвищ авторів. У формуванні нескладна, оригінальна за будовою, потребує дротяної шпалери або інших опор. Цікава для любителів: висока врожайність, скороплідність, хоча вимагає чимало уваги, турбот.

Сад закладають однорічками і дворічками, саджаючи дерево не вертикально, а навкіс у напрямку ряду під кутом 30—45°. Кожну пару дерев спрямовують вершинами одне до одного. Можна саджати і в одному напрямку, обов'язково спрямовуючи дерева вершинами до сонця. Найкращі схеми для карликів 3×2 м, 3,5×1,5 м. За даними Білоруського інституту картоплярства і плодоовочівництва, можна досягти непоганих успіхів у створенні такої крони і на сильнорослій підщепі. Схеми посадки при цьому дещо рідші: 4—4,5×2,5—3 м.

Формування дерева полягає у відборі на верхній частині нахиленого стовбура шести скелетних гілок першого порядку. Розміщувати їх потрібно на відстані 50—60 см одна від одної та відхиляти в протилежний стовбуру бік під кутом в 30—45° до горизонталі.



Найдужче росте найнижча гілка. А тому на ній виводять одну-дві гілки другого порядку, відгинаючи їх у напрямку основного стовбура. Першу з цих гілок закладають на відстані 80—100 см від стовбура, а другу — на 60—70 см від першої. Тепер скелет дерева, як і в пальметі Дельбара, не нагадує листок пальми. Він схожий на багатовічкову решітку, заповнену суцільними плодовими пагінцями та обростаючими гілками, які створюють пінцируванням всього приросту на основних скелетоутворювачах.

Догляд за кроною полягає в незначному проріджуванні та, при потребі, вкороченні (краще пінцируванням) надмірно ростучих стовбура і склетних гілок, не допускаючи перевищення загальної висоти дерева 2,5—3 м та товщини плодової стіни 1—1,5 м для карликів та відповідно 3,5—4 м і 1,5—2 м для дерев на сильнорослій підщепі. Останнім, як показує практика, шпалера не потрібна: дерева мають досить високу якірність.

Школа садівника

Школу веде Млїівський науково-дослідний інститут садівництва Лісостепу України ім. Л. П. Симиренка.

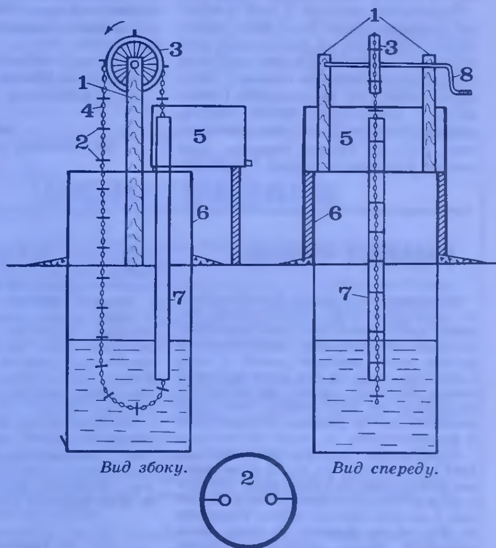
Своїми руками

Ось такий насос

Надсилаю креслення і опис найпростішого і найнадійнішого насоса, якого може виготовити практично кожна людина, яка хоч раз у житті тримала в руках молоток.

Для цього візьміть старе велосипедне колесо, трубу діаметром 50—60 мм, ланцюг (на якому тримають бичка, але достатньої довжини), непотрібну автомобільну камеру, бак на 1—3 кубометри води і два дерев'яні бруски або металеві кутники чи швелери на стійки.

Конструкція насоса надзвичайно проста. Це видно з рисунка. Бак кріпимо на зруб криниці, просвердливши попередньо у його дні отвір за зовнішнім діаметром труби. Верхню частину труби зачищаємо від задирок, а нижню розвальцьовуємо. Трубу вставляємо у отвір і обварюємо або закріплюємо у інший спосіб (за допомогою хомутів або цементного розчину). Труба з ланцюгом повинна бути на півметра нижче рівня води криниці. Нижню її частину не закріплюємо. Вона добре тримається й так. З обох боків криниці закопуємо стійки. На них закріплюємо жорстко колесо на осі ручного привода. Можна за бажанням взяти заднє велосипедне колесо разом із кареткою і зірочкою і, трохи помудрувавши, виготовити педальний привод (як у велосипеді).



1 — стойки; 2 — манжети; 3 — колесо; 4 — ланцюг; 6 — зруб; 7 — труба; 8 — ручка привода.

Висічкою вирубуємо з камери манжети. Закріплюємо їх на ланцюгу через кожних 0,5 м. От і все. Насос готовий.

Г. М. КАПША

Через стратифікацію

Насіння плодових порід заготовляють у період повної стиглості плодів. Насіння зерняткових (яблуня, груша, айва) і горіхоплідних після виділення з плодів промивають і просушують у затінку або в штучних умовах (сушарки) при температурі не вище +25—30°С. Зберігають аж до стратифікації у паперових пакетах або в полотняних мішечках у звичайних умовах.

Насіння кісточкових (черешня, вишня, слива, персик, абрикос, алича) після його виділення з плодів і промивання необхідно зберігати також у звичайних умовах, але в зволоженому стані (за винятком абрикоса), оскільки при підсиханні воно дуже втрачає схожість. Насіння кісточкових з тривалим періодом стратифікації (дика черешня, антипка, слива, вишня, алича) зразу після заготівлі закладають на стратифікацію. Роблять це так.

Замочують насіння у воді кімнатної температури на 1—3 доби (відповідно зерняткові та кісточкові), яку періодично міняють, потім змішують з промитим річковим піском у співвідношенні 1:3, зволожують і ставлять у прохолодне місце (погріб, підвал, холодильник) при температурі +2—4°. Надалі стежать, щоб суміш була зволоженою і пухкою. Строк закладання насіння на стратифікацію визначають, виходячи з особливостей конкретної породи і строку сівби насіння у відкритий чи закритий грунт.

У тих випадках, коли насіння виходить із стану спокою і починає проростати (у зерняткових з'являється корінчик, кісточкові починають розтріскуватись), а кліматичні умови ще несприятливі для висіву його в грунт, необхідно затримати ростові процеси. Для цього насіння переносять у сніг або в лід, який прикривають тирсою шаром 30—40 см. У такому сховищі ростові процеси уповільнюються, і насіння можна зберігати до сівби.

Період стратифікації насіння деяких плодових порід (у днях):

яблуня і груша культурних сортів — 80—90;
груша лісова — 90—110;
черешня дика, вишня, слива, антипка, алича — 150—180;
черешня культурних сортів — 100—120;
абрикос — 80—100;
персик — 100—120;
горіх волоський — 50—60.

М. В. МАТВІЄНКО,
ст. науковий співробітник УНДІ садівництва

Парша кісточкових

У мене в саду декілька років гине врожай абрикоса на молодому дереві. Плоди на стадії дозрівання вкриваються плямами точкового нальоту і засихають на гілках. Зняті плоди гниють. Чи можна вилікувати дерево і як?

Т. Н. Ковальова

Описана хвороба носить назву парші кісточкових. Нею уражуються переважно плоди, рідше листя й пагони. Збудник хвороби — гриб, який зимує у вигляді конідій на поверхні уражених гілочок, опалого листя та на плодах.

Заходи боротьби:

1. Обприскування 1%-ною суспензією колоїдної сірки через 3—4 тижні після опадання пелюсток.
2. Збирання та компостування опалого листя і зимуючих засохлих на деревах плодів.
3. Перекопування грунту і загортання рослинних решток на глибину не менше 6—8 см.
4. Своєчасний та правильний догляд за деревами (побілка, обрізування, заліковування ран, підживлення тощо).

Ю. ЯНОВСЬКИЙ,
зав. відділом захисту рослин Мліївського НДІ садівництва Лісостепу України ім. Л. П. Симиренка

Найкраще добриво

Осінь вже минає, настає зима, але багато залишилося листя на землі. Отже, садівники знехтували можливістю використати його для удобрення. Чимало жителів нашого міста згрібають листя в купи і спалюють його. Це теж дуже шкідлива звичка. По-перше, погіршуємо екологічну обстановку. На тому місці, де запалюєте багаття, довго не родитимуть ніякі овочі й фрукти.

Я роблю так. Викопую ямку розміром 1×1 м і глибиною до 1—1,5 м, залежно від того, скільки на городі дерев. Згрібаю в неї все листя, заливаю водою, утрамбовую і засипаю шаром грунту товщиною до 20—30 см. Весною на цьому місці висаджую огірки, баклажани, перець тощо. А після збирання врожаю восени викопую і розкидаю на городі перепріле листя — це чудове добриво для картоплі та дерев. Яму засипаю грунтом і частину вмісту її залишаю на другий рік. І так кожного року.

Завдяки цьому персики сорту Київський ранній у мене плодоносять 22—24 роки, а в декого лише 4—5 років і гинуть. Персикові дерева я обкопую 1,2×1,2 м. Обережно викидаю шар грунту (до 20 см), щоб не зачепити коріння, кладу листя, що обсипалося з них, і 2 склянки курячого посліду, а потім заливаю водою. Через 2—3 дні закидаю грунтом. Таким способом удобрюю грунт під яблунею, грушою, абрикосом, сливою та волоським горіхом. Тобто, всі дерева самі себе підживлюють. Особливо любить своє листя волоський горіх.

Прохання до всіх читачів: не спалюйте листя. Це чудове добриво, без домішок хімії. Не вірите? Перевірте в себе і напишіть. Будуть у вас огірки сортів Родничок, Конкурент, персики, яблука, груші та інша садовина й городина.

В. І. КОПИЛ,
м. Берислав Херсонської обл.

Десять кущів — з однієї гілки

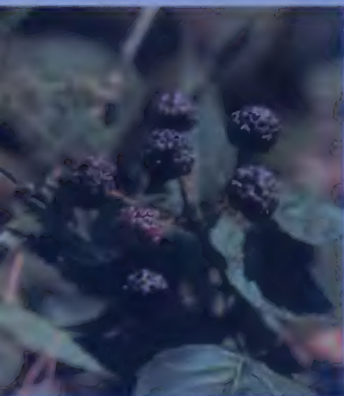
Хочу поділитися досвідом вирощування саджанців смородини. Взимку від куща відламалася молода гілка, вірніше, однорічний пагін. Мені шкода стало викидати. Привезла його в міську квартиру, розрізала на шматочки по 4 бруньки на кожному і посадила у звичайний горщик для кімнатних квітів.

До весни з кожного шматочка відросли 1—2 гілки з листочками та добре розвинутою кореневою системою. У травні я висадила їх на грядку для дорощування. До осені це були дуже міцні кущі з товстими гілками та напрочуд великим темно-зеленим листям, яке не осипалося до снігу. Лише з однієї гілки виросло 10 чудових кущів високої якості.

Для садівників-аматорів цей спосіб розмноження смородини дуже зручний і простий, адже завжди можна придбати гілочку бажаного сорту. Вирощування саджанців прискорюється на цілий рік, та і якість їх незрівнянно краща.

Вирощувала я також у кімнаті висаджений на зиму в горщечку кущик суниці цінного сорту. За зиму він зміцнів, дуже розрісся, до весни зацвів і пустив вуса. Навесні пересадила його на грядку. Коли витрушувала з горщечка, помітила, що він весь був заповнений коренями. Так за одне літо з одного куща я одержала достатню кількість розсади.

А. М. РЯБОКОНЬ



І малина, і ожина

Гібриди малини з ожиною називають чорною малиною, хоч за ботанічною характеристикою вони стоять ближче до ожини. Ожину з давніх часів використовують у народній медицині. Наприклад, настій з листя вживають при атеросклерозі та гіпертонічній хворобі. Ягоди ожини містять багато вітамінів. Крім того, це потогінний засіб, як і ягоди малини. А чорна малина успадкувала властивості обох цих культур і тому має особливу цінність.

Плодоносити починає на другий рік після садіння, цвіте пізно, тому не пошкоджується заморозками. Кущі сильнорослі, не дають кореневих пагонів, не засмічують ділянку. Врожайність надзвичайно висока. Чорна малина сорту Кумберленд дає врожай вдвічі більший, ніж Новина Кузьміна чи Новокитаївська і набагато вищий, ніж нові високоврожайні сорти — Молінг проміс, Костінбродська. Адже у чорної малини ягоди ростуть не лише на суцвіттях, а й із пазухи кожного листочка. У мене сорт Техас на третій рік після садіння мав 4 стебла, з яких я зібрав 20 літрових банок малини. Крім чорної малини Техас, Кумберленд, на моїй ділянці ростуть високоврожайні сорти культурної ожини Агавам, Торпліс та два невідомих з дуже великими (до 5 см) сизими ягодами.

Саджав я малину однорічними відсадками у заздалегідь підготовлені ями глибиною 60 см, довжиною і шириною 100 см. На дно вкладав дренаж з нарубаного гілля шаром 20 см. Зверху засипав грунтом товщиною 10 см, потім шаром листя 10 см і землею, змішаною з чотирма відрами перегною та 200 г суперфосфату.

Саджав на таку глибину, на якій вона росла під материнським кущем. Над землею залишаю стебло висотою 15 см, після чого добре поливаю і мульчую грунт компостом товщиною 5 см. Схема садіння 200×200 см. Техас і Кумберленд дають великий кущ. Пагони досягають довжини 4—4,5 м, пониклі. Для опори роблю вертикальну шпалеру висотою 3 м, на цій висоті і обрізую пагони. Це робиться для того, щоб зручніше було збирати врожай і щоб ягоди були крупнішими. Ягоди у Техаса темно-фіолетові, середньої величини, а у Кумберленда — дрібні, чорні, округлі. Кущ дає до 20 пагонів, якщо зайві не вирізати, то дуже загущується і втрачається врожайність. Справа в тому, що з кожної зимуючої бруньки навесні виросте розгалужена гілочка довжиною 50—70 см, яка буде вся вкрита ягодами. Тому, щоб кущ не загущувався, треба залишати 4—6 пагонів, а всі інші вирізати.

Далі агротехніка звичайна. Протягом літа при необхідності поливаю. Підживлення не даю. Мульча з компосту утримує вологу в грунті, запобігає проростанню бур'янів та, розкладаючись, підживлює рослину.

Після збирання врожаю вирізаю і зразу ж спалюю всі дворічні гілки. Восени неглибоко перекопую, додаю до компосту перегній — 3 кг на 1м^2. Взимку кущі не пригинаю і не закриваю. Вони ростуть уже 5 років і не пошкоджуються морозами.

Розмножують чорну малину, укорінюючи верхівку молодого пагона. Для цього біля материнського куща викопують ямку глибиною 25 см і закопують у неї верхівку. Від материнського куща пагін відокремлюють тоді, коли він матиме власне стебло довжиною 25 см. У літературних джерелах є відомості, що чорна малина розмножується живцями й насінням. Два роки я живцював її, але нічого не вийшло. Мабуть, не створив належних умов для укорінення, хоч і застосовував стимулятори росту. Насіння ж має низьку природну схожість, і для її підвищення потрібно його стратифікувати, тобто механічним або хімічним шляхом зруйнувати тверду оболонку насіння, а потім стратифікувати у вологому піску при низьких температурах. Отже, клопоту багато. Тому я розмножую чорну малину тільки відсадками, хоч кількість садивного матеріалу невелика. Придбав укорінені відсадки. Так надійніше, хоч і дорогувато.

В. В. БЕСПАЛОВ,
315502, Полтавська обл., м. Лубни, вул. Ворошилова, 25/37, кв. 1

Чорна малина

Чорна малина сорту Кумберленд американського походження — дуже цінна і вигідна культура для садівників-аматорів. Якщо трохи її ягід додати до червоної, поліпшуються колір, смак і аромат заготовок.

Нею дуже люблять ласувати діти, смак її особливий, не схожий ні на червону малину, ні на ожину, але щось спільне у них є. Крім того, дорослий кущ урожайніший за червону малину, хоч ягоди не дуже великі.

Відсадків чорна малина не дає і завдяки цьому не засмічує сад, а розмножується укоріненням верхівок дугоподібних приростів поточного року. Я, наприклад, роблю це так. Наприкінці серпня — у вересні, коли молоді пагінці починають згинатися до землі (а ростуть вони скоро і довгі), розпушую під ними землю, даю трохи гною, кладу на це місце кінчик пагона і накриваю обрізком старої дошки або цеглиною. До осені пагін пустить коріння і готовий до пересаджування восени або навесні на постійне місце.

Деякі садівники-аматори не радять садити чорну малину разом із червоною, оскільки при цьому вона нібито уражується якоюсь хворобою, але я особисто такого не спостерігав. У мене кілька кущів ростуть біля стовбура яблуні і навіть у затінку добре родять, хоча люблять сонце.

Б. І. ПРИГРОДСЬКИЙ,
садівник-аматор



Шкідники малини

На присадибній ділянці у нас росте малина. Торік з нею трапилася біда: на стовбурах з'явились потовщення. Стовбур і листя з ягодами вище потовщення всохли. У місці потовщення стовбур легко ламається. На зломі неозброєним оком видно маленьких черв'ячків. Вони розміщуються навколо центральної частини стовбура під корою. Що це за шкідники і як з ними боротись? Допоможіть, будь ласка, порадою!

Родина СИРОВАТКО
м. Запоріжжя

Стебла малини пошкоджують такі шкідливі комахи: малинова стеблова галиця, малинова горіхотворка, пагонова малинова галиця, малинова брунькова міль, малинова муха і малинова склівка. Серед цих шкідників лише два види здатні утворювати на стеблах нарости, або гали: це личинки малинової стеблової галиці і малинової горіхотворки. В процесі живлення вони виділяють ростові речовини (ауксини), які стимулюють інтенсивне ділення клітин навколо пошкодженого місця, що призводить до утворення гал.

Малинова стеблова галиця пошкоджує стебла малини й ожини з утворенням на нижній і середній частинах стебла добре помітних наростів довжиною 3 см та шириною 2 см. На галах досить добре видно тріщини з корою, яка відпадає. Шкодять лише личинки, що весь час знаходяться у стеблі групами по 8—12 екземплярів. Дорослі комахи вилітають із стебел у травні під час цвітіння малини.

Малинова горіхотворка також пошкоджує малину й ожину, але нарости на стеблах у місцях пошкодження мають веретеноподібну форму, їхня довжина до 10 см, а кора на наростах не розтріскується.

Личинки живуть у галах поодиноко в спеціально виготовлених ними комірках. Дорослі комахи, як і в попереднього виду, вилітають під час цвітіння малини. Обидва шкідники протягом вегетаційного періоду дають лише одне покоління.

Відрізняються вони характером пошкоджень, а саме: розміром гал (наростів) та розміщенням у них личинок.

З опису шкідника, приведеного у листі, можна зробити висновок, що це малинова стеблова галиця, хоча заходи боротьби проти цих шкідників однакові. Насамперед рано навесні або восени необхідно ретельно оглянути насадження малини і вирізати всі стебла, які мають нарости (гали), а потім їх спалити. Те ж саме повинні зробити й сусіди на своїх ділянках, а також у найближчих заростях ожини.

Вирощуючи малину, необхідно створити належні умови, щоб вона була стійкою проти шкідників і хвороб.

Якщо у насадженнях малини вирізають пошкоджені стебла, тоді обприскувати малину проти галиці й горіхотворки не потрібно, але обприскування, які проводять перед цвітінням проти малинового жука і малиново-суничного довгоносика, будуть частково ефективні й проти шкідників, що пошкоджують стебла.

В. П. ЛОШИЦЬКИЙ,
старший науковий співробітник УНДІ садівництва, кандидат с. -г. наук

Для боротьби з шкідниками і запобігання хвороб малини слід провести такі роботи.

До розпукування бруньок. Обприскування кущів розчином нітрафену проти збудників хвороб.

На початку розпукування бруньок. Обприскування 3%-ною бордоською рідиною, якщо не застосовували нітрафен. Обробка карбофосом за необхідності боротьби з бруньковою міллю, павутинними кліщами, тлею, іншими шкідниками.

При появі бутонів. Вирізування і знищення верхівок пагонів, пошкоджених личинками малинної мухи. Струшування і знищення малинних жуків на розкриту парасольку або картон, змащений клейкою речовиною (краще щодня). Обробка кущів карбофосом проти малинного жука і малинної мухи.

Після цвітіння. Виявлення і знищення рослин, уражених вірусними захворюваннями.

Після збирання врожаю. Низьке вирізування стебел, що вже відплодоносили. Проведення санітарних заходів. Обробка кущів карбофосом, якщо є павутинні кліщі, а також 1%-ною бордоською рідиною проти грибкових захворювань.



1 — малинний жук (4 мм): жук, що виїдає бутон; 2 — личинка малинного жука: пошкоджена ягода; 3 — пагони, пошкоджені личинками малинної стеблової мухи; 4 — антракноз малини.

1 Що за рослина хризантема і яка класифікація її сортів?

Вважаємо, що насамперед слід ознайомитися з самою рослиною. Хризантема — багаторічна рослина, що належить до родини складноцвітих. Зовні — це одна квітка, хоч насправді це цілий кошик язичкових і трубчастих квіток. Сорти хризантем поділяють залежно від розміру і суцвіть, а також строків дозрівання на велико-, середньо- і дрібноквіткові, а залежно від форми суцвіть на прості, анемоноподібні та махрові. Розрізняють також ранні, середні та пізні сорти, які вирощують в умовах традиційної та керованої технології.

Сорти великоквіткових хризантем: Касандра — з блідо-бузковими квітами, Кримсон роб — з блідо-червоними, Елеганс біла — з фіолетово-сріблястими, Елеганс ред — з мідно-золотистими, Фред Шоесміт — з білими, Індіана поріс — з жовтими; Мефо вайс — з білими; Стерлінг — з білими тощо.

Сорти дрібноквіткових хризантем: Флорида Мербон з жовтими; Гей мербол — з бронзовими, Голден кришталь — з жовтими; Сноу Гарл — з білими.



Хризантеми: 10 відповідей на запитання

2 Як розмножуються хризантеми?

Найбільш поширений спосіб розмноження хризантем — живцями. Їх можна заготовляти із здорових материнських рослин, які восени викопують разом з грудкою землі і зберігають у холодному приміщенні. Бічні гілки розеткового типу зрізують на висоті 5 см.

Материнські рослини висаджують у грядки на віддалі 6—8 см. Від кожної з них можна одержати до 15 живців.

Живцювання не буває в один і той же термін. Так, для садіння багатостеблової культури живцювати розпочинають рано навесні, для одностеблової — в травні-червні і навіть липні.

Живці заготовляють з верхньої частини рослин. Вони повинні мати 3—4 розвинутих листки і довжину 6—8 см.

Зрізають живець, коли він ще не здерев'янів, на віддалі 1—2 мм під нижнім вузлом листка, який видаляють. Укорінюють живці при температурі 16—18° і вологості повітря 85—90%, чого досягають, як правило, у теплицях чи ящиках, що стоять у приміщеннях. Під час укорінення їх краще затінити, щоб вони не потрапляли під прямі сонячні промені, бо інакше живці легко втрачають тургор і можуть пропасти.

На квадратному метрі тепличної площі можна посадити залежно від сорту від 400 до 800 живців. Надто густо насаджені в літні місяці живці можуть загнивати.

«Дуже люблю хризантеми за їх гордовиту, визрілу пишність, за їх різнобарв'я, за те, що вони дарують нам радість пізньої осені, коли більшість квітів уже давно згасли. Хочу вирощувати хризантеми і звертаюся в «ДСГ» за порадою. Якщо можна, дайте детальні відповіді на поставлені мною запитання»,— пише нам у журнал І. П. Сущенко з Чернігівщини. З подібними проханнями звернулися П. Базар з Херсонщини, С. Кучер з Черкащини, І. Дмитренко та В. Трегуб з Вінниччини, Г. Соломаха з Львівщини та багато інших. Редакція згрупувала запитання з цих листів і підготувала на них відповіді.

3 Як вирощують хризантеми?

Як тільки живці укоріняться, що буває навесні, їх пересаджують у вазони і встановлюють у теплицях в гряди. Травневі живці висаджують у ящики з наступним пересаджуванням у відкритий грунт. Укорінені навесні живці можна висадити влітку у відкритий грунт, де з них рано восени одержують квіти — 40—50 з квадратного метра.

Щоб одержати квіти з грядок відкритого грунту пізніше, необхідно захистити їх від ранніх вересневих приморозків, вкриваючи плівкою над каркасами.

4 Чи можна прискорити одержання квітів?

Вазонні хризантеми універсальних сортів можна виростити за прискореною технологією. Для цього по 1—3 укорінені живці висаджують у 9—13-сантиметрові вазони і ставлять у теплицю. Через 15—20 днів їм створюють так звані короткі дні (13 годин), завдяки чому посилено розвиваються генеративні органи рослини. Такі рослини не пасинкують, що дає змогу через 9—11 тижнів одержати не одну центральностебельну квітку, а цілий букет розквітлих бічних пагонів на одному стеблі.

5 Які грунти придатні для хризантем?

Ця культура не дуже вибаглива щодо грунтів, для неї придатні будь які водопроникні, багаті на поживні речовини. Однак ця рослина негативно реагує на повторне вирощування на тому самому місці.

Відмінно відгукуються всі сорти хризантем на внесення у грунт торфу або компосту. Для парників готують субстрати з суглинкового грунту і торфу (порівну), додаючи в нього



2,5—3 кг крейди і 4—5 кг мінеральних добрив на кубометр.

Необхідно пам'ятати, що підживлення азотними добривами збільшує висоту і товщину стебла і суцвіття, а нестача азоту гальмує ріст. Фосфорні добрива прискорюють цвітіння. В разі достатнього підживлення рослини фосфором квітка і після її зрізування довше стоїть у вазі з водою. Калійні добрива позитивно впливають на морозостійкість рослин. В середньому на квадратний метр квітника з хризантем до висаджування вносять 4—5 відер перепрілого гною, 35 г аміачної селітри, 100 г суперфосфату і 50 г калімагнезії.

Крім того, раз на тиждень для підживлення використовують суміш мінеральних добрив (45 г нітроамофоски, 5 г — сірчанокислого калію і 10 г подвійного суперфосфату). Ці добрива розчиняють з розрахунку 3—5 г на 1 л води і поливають грядку так, щоб на квадратний метр припадало приблизно 50 г добрив на місяць.

Перед садінням грядку перекопують на глибину 25—30 см, внісши на квадратний метр 2—3 відра торфу. Після цього ще раз перекопують площу, але вже на глибину 15—20 см і ретельно скородять граблями.

Грядка має бути не широкою — до 1—1,2 м, відмінно вирівняна, щоб вода при поливі на ній не затримувалася. Безпосередньо перед садінням усю грядку поливають. На квадратний метр можна посадити 50—55 рослин великоквіткових хризантем, які вирощують як одностеблові, і 30—40 — дрібноквіткових, які вирощують як дво- чи тристеблові.

Залежно від строків садіння і сортів можна подовжити і час квітування хризантем від ранньої до пізньої осені.

6 Які вимоги до поливу?

Хризантема досить швидко росте: від садіння до квітування минає близько чотирьох місяців. Але за умови, що грунт повинен бути досить вологим. При цьому важливо, щоб відразу після садіння не допустити засушування, що може призвести до неправильного розвитку, здерев'яніння стебел і погіршення квіткування. Спочатку хризантеми слід поливати обережно і не часто. Найбільша потреба у волозі під час утворення бутонів. Саме у цей період поливати слід часто й щедро.

7 Чи люблять хризантеми тепло?

Мабуть, найправильніше цю рослину можна назвати не стільки теплолюбною, як вимогливою до температурного режиму. У перші дні після садіння найоптимальнішою температурою є 18 градусів за сонячної погоди і 16 — за хмарної. Особливо добре рослина розвивається, якщо за перші 5 тижнів температура не опуститься нижче 15 градусів. Якщо ж вона буде нижчою, то порушується розвиток сонних бруньок, а отже й строки квітування. Та й самі квіти будуть гірші за якістю. У період бутонізації найбільш оптимальна температура вдень і вночі — 16° тепла, а у фазі кольорового бутона — 12—13°. Звичайно, такого режиму можна досягти тільки у теплиці, своєчасно їх затінюючи чи провітрюючи і оприскуючи бутони водою.

8 Як одержують велику правильної форми квітку?

Колір, величина, форма квітки, товщина і висота стебла залежить як від сорту, так і від технології вирощування. Зокрема, велику квітку на довгій «ніжці» рідко коли вдається одержати, якщо не провести прищипування, коли рослина виросте на 10—15 — сантиметрову висоту, вдруге пізніше — з метою видалення першого бутона крони, з якого у більшості сортів не буває квітів високої якості. У них залишають цвісти другий бутон крони.

Прищипують тільки рослини, які виросли з живців першого і другого збору, що взяті з маточних рослин.

Дрібноквіткові хризантеми прищипують раз, видаляючи тільки вер-



хівки молодих рослин, які досягли 18—20 см.

Важливою умовою одержання високоякісних квітів великоквіткових хризантем є видалення бокових бутонів.



Видалення бокових бутонів
1. Великоквіткової хризантеми; 2. Дрібноквіткової хризантеми.

Для формування дрібноквіткових хризантем залишають 3—5 верхніх гілочок з бутонами, а всі нижні видаляють.

9 **Чи треба підв'язувати хризантеми?**

Щоб рослини не згиналися і не ламалися, а добре трималися у вертикальному положенні, їх підв'язують до дроту чи кілочків, але найкраще — встановлюють сітки вздовж рядків. Першу сітку прикріплюють на висоті 20 см над землею, а другу — на висоті 40 см, звичайно, коли рослина досягне цієї відмітки. Як хризантеми ще виростуть, другу сітку піднімають також.

10 **Відомо, що хризантеми — осінні квіти. Але чи можна одержати їх в інші періоди року?**

Особливість хризантем у тому, що ця рослина короткого дня, тобто вона формує бутони, якщо день триває 13 годин. Якщо день більше 13—14 годин, рослина розвиває тільки вегетативну масу. Знаючи цю особливість хризантем, за допомогою штучного підсвічування і затемнення можна регулювати природні умови освітлення і таким чином одержувати квіти протягом усього року у бажані строки.

Зрозуміло, що досягти цього можна тільки в теплицях.





З багаторічної практики

Маточники хризантем зберігаю у ящиках 50×40 і висотою 15 см у підвалі, де температура може коливатися від —3° до +5°. Маточники ставлю щільно один до одного, а порожнини заповнюю землею, пересіяною через сито з отворами 8 мм.

Після цього добре поливаю 0,1%-ним розчином фундозолу з метою профілактики від захворювань і грибків. Десять днів тримаю при температурі +15°. Це прискорює ріст кореневої порослі, яку підрізаю, залишивши у висоту 2—3 см, і ставлю маточники на зберігання у підвал.

У кожному ящику з внутрішнього боку по кутках прибиваю рейки довжиною 30 см, що дає змогу ставити ящики у 5—6 поверхів і таким чином зекономити місце та поліпшити вентиляцію.

З 1 лютого обов'язково починаю підсвічувати, поступово доводячи світовий день до 12—14 годин. Для підсвічування використовую лампу денного світла (40 ват), яку закріплюю вертикально. Поливаю тільки тоді, коли земля починає пересихати.

На початку березня маточники переношу в плівкову опалювальну теплицю, і щедро поливаю розчином сечовини (15—20 г на 10 л води). Через 1—2 дні обережно землю спушую. Як тільки температура знижується, теплицю опалюю.

Коли з'являться паростки (приблизно середина квітня) стежу за температурою, вона повинна бути в межах +14—20°, вища сприяє витягуванню і отриманню тонких паростків.

Теплої сонячної погоди обов'язково теплицю провітрюю. Перед живцюванням готую бритву, склянку з 0,3%-ним розчином марганцю, чисту серветку, стимулятор росту (1 мг альфа-нафтилоцтової кислоти (АНЦК) на 1 г тальку), вмочуючи в нього місце зрізу живця перед садінням. Під час обробки живців стимулятором росту коренева система розвивається в 1,5 раза швидше, ніж звичайно.

Різноманітні сорти живцюю залежно від строків цвітіння. Сорти ранніх строків (Евелен Буш, Роз Адер, Доктор Руже) живцюю в березні-квітні, середнього і пізнього (Принцеса Анна, Фред Шусміт, Мексіка) — у квітні-травні.

У великоквіткових хризантем, особливо пізнього строку цвітіння, при дуже ранньому живцюванні розвиваються нестійкі квітконосні паростки, і якість суцвіття знижується. Для живців використовую добре розвинені пагони довжиною 5—8 см. На маточнику залишаю 2—3 розвинених листки. Це дає змогу вже через 20—25 днів одержати 2—3 пазушних живці.

Переходячи від куща до куща маточника, лезо бритви дезинфікую (на 1—2 с занурюю в розчин марганцю і витираю серветкою). Для живцювання використовую ящики розміром 50×40 і висотою 10 см, які наповнюю сумішшю з городньої землі, річкового піску і перегною (20:10:1). Суміш обов'язково пересіваю через сито з отворами 8 мм. Перед тим, як живцювати, земельну суміш знезаражую 0,3%-иим розчином марганцю.

Зрізані живці (місце зрізу вмочую в стимулятор росту) відразу висаджую на глибину 1,5—2 см на відстані 3×5 або 5×5 см залежно від розвинених листків, але з таким розрахунком, щоб останні не доторкувалися. Після цього маточники поливаю 0,2%-ним розчином сечовини. Через день-два землю спушую. Висаджені живці поливаю, коли погода сонячна й жарка. Рослини в перші 5—8 днів необхідно притінювати. У перші 4—5 днів живці обприскую тричі на день — вранці, вдень і ввечері, наступні 10 днів — вранці і ввечері. Через 12 днів підживлюю розчином сечовини (5 г на 10 л води). Оптимальна температура повітря для укорінення живців — +12—15°. Укорінення завершується на 25—30-ий день. Надалі догляд як за звичайною розсадою.

Квіти висаджую, коли грунт прогріється до +12° (як правило, 10.05—10.06). Саджаю на постійне місце (під каркас, який восени накриваю плівкою), і більше не пересаджую. Прищипку роблю один раз над 6—8 листком. Останній строк прищипування — кінець липня.

Догляд полягає в регулярному поливі з подальшим спушуванням грунту. При відростанні бічних пагінців залишаю 3—4 найміцніших, інші видаляю. Замість підв'язки використовую волейбольні капронові сітки, які натягую в 2—3 яруси.

Підживлюю тричі. Перший раз — через 15 днів після садіння — збродженим коров'яком (1:10). Другий — через 30 днів — розчином такого складу: на 10 л води 30 г комплексного добрива, 2 г борної кислоти, 0,5 г марганцю. Якщо рослина слабо розвинена, підживлення повторюю через 2 тижні. Третій — на початку бутонізації — коров'яком (1:10) з додаванням 30 г калімагнезії на 10 л води.

У цей час бажано зробити позакореневе підживлення мікроелементами (ризьке комплексне — 1 таблетка на 1 квадратний метр). З появою бутонів — ніякого підживлення! Всі види підживлень даю у рідкому вигляді. Для пізніх хризантем роблю укриття до 20 вересня.

У боротьбі з шкідниками (в основному попелицею) раніше використовував Амофос та БИ-58. Але після обробки рослин комахи знов з'являлися. Крім того, були випадки опіків листя та квітів.

В останні роки користуюся іншим способом. У теплиці розміром 5×12 м розпилюю на ніч 2 балончики «Дихлофоса». Уникаю попадання препарату на квіти та листя. Через два дні обробку повторюю. Комахи повністю гинуть.

Захворювань у моїх хризантем не спостерігалось.

Ю. В. Катренко,
м. Полтава



З відповідними умовами

Торік я була в Гаграх і милувалася світло-рожевими квітами, які буяли з дивовижною силою, довго трималися і приємно пахли. Не знаю, як вони називаються, та й господар кілька разів називав їх по різному. Але не в цьому суть. З насіння, яке привезла додому, ледь з'явилися росточки і відразу засохли. В чому тут річ?

В. Зубач,
м. Чернігів

На такий лист правильної відповіді годі чекати навіть від директора Ботанічного саду, бо в ньому все невідомо. І все ж можна трохи поміркувати, бо часто люди ображаються на того, хто їм дав насіння, яке не зійшло, чи саджанці, що не прийнялися. Можливо, що й насіння погане, і саджанець не той. І про це пишуть наші читачі. Однак сьогодні мова не про це, а про те, що через свою необізнаність з садивним матеріалом поводяться так, що він тільки випадково може прийнятися. Нерідко люди забувають про умови, за яких створювався сорт чи гібрид. Рослина може прекрасно рости в умовах теплого і вологого клімату, як у Гаграх, але пропаде на нашому Поліссі, і, навпаки, перенесіть рослину з районів, де, як правило, пізня весна, коротке й прохолодне літо, затяжна зима з лютими морозами, в наше Причорномор'я, і рослина також занидіє.

Температура, вологість грунту і повітря однак не єдині вегетаційні фактори. Не менш важливі світло і тінь, якість грунту — пісок чи глина, кислий чи вапняковий і так далі. Інколи рослини поширені тільки в певній зоні, але якщо їх висадити в аналогічний грунт і створити подібні умови, то вони приймуться на новому місці. Таким чином, людина може допомогти рослині пристосуватися до умов. Однак, це вимагає великих зусиль, знань та індивідуального догляду. І незважаючи на це, рослини довго не витримують. Але якщо підібрати такі види рослин, умови яких відповідають природним умовам у вашому саду, рослини виростуть дужими і не вимагатимуть посиленого догляду.

Гаряча вода всю зиму

Якщо у вас власний будинок у селі чи містечку, то знаєте, що гарячу воду можна мати з плити чи печі. Та виявляється, що можна її мати всю зиму, якщо у вашій хаті водяне опалення. Про те, як це зробити, розповідає наш читач з селища Первомайське Первомайського району Томської області Валерій Михайлович Дмитрієв.

— Замість титана я взяв списаний паровий котел на 100 л, який після обробки й заглушки зайвих отворів помістив на піч на кухні. З'єднавши парову сорочку котла із системою опалення півдюймовою трубою, зробив тим самим мале кільце системи підігріву води (див. рис.). У системі опалення мого будинку використані труби 1,5 дюйма, тому врізка півдюймової труби для підігріву води не вплинула негативно на систему в цілому. Для регулювання циркуляції води у водогрійному котлі поставив кран 5. Вода нагрівається після закачування її у котел (він з'єднаний з водогоном півдюймовою трубою) через 30—40 хв. Рівень води у котлі визначаю за допомогою контрольної трубки 2. Якщо тиск води у водогоні нормальний, то закачування триває 12—15 хв. Котел встановлений на висоті 2 м від підлоги, що дозволяє створювати певний тиск гарячої води у крані мийки. На котлі є кришка, знявши яку можна його почистити.

В опалювальний сезон на нашій кухні постійно є гаряча вода, наповнюємо нею і ванну, коли миємося. А влітку, коли йде інтенсивний полив городів і вода з'являється у крані лише вночі на 2—3 години, використовую котел для запасу холодної води.

Рис. 1 — розширювальний бак. 2 — контрольна трубка; 3 — водогрійна трубка; 4 — змішувач; 5 — вентиль; 6 — водопровід; 7 — топка системи опалення; 8 — котел системи опалення.

Горизонтально без ватерпаса

Чимало в житті випадків, коли треба визначити горизонтальне положення. Як правило, це роблять за допомогою рівнеміра (ватерпаса). Якщо ж його немає, можна скористатися двома скляними трубками, сполученими шлангом. У нього наливають воду, рівень якої повинен бути видимий в трубках. Цей прилад навіть зручніший, ніж ватерпас, особливо у випадках, коли потрібно закласти фундамент під будинок чи настелити підлогу тощо. Не слід лише допускати у шланзі виникнення повітряних пробок, що спотворюють показання приладу (рис. 1).

Можна скористатись тарілкою з облямівкою, поставивши її на контрольовану поверхню і наливши води по облямівку. Можна налити воду просто на поверхню, якщо можна, або на скло, покладене на неї.

Зручно використати дві ємкості з прозорого скла, наприклад банки, наливши в них води на однакову висоту і поставивши на протилежних кінцях контрольованої поверхні. Візування з однієї поверхні на другу, як показано на рис. 2, покаже, який бік треба підняти чи опустити до горизонтального положення.

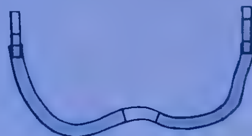


РИС. I



РИС. 2

О. С. КОВАЛІВ,
Полтавська обл., м. Диканька

Коптильня для фруктів

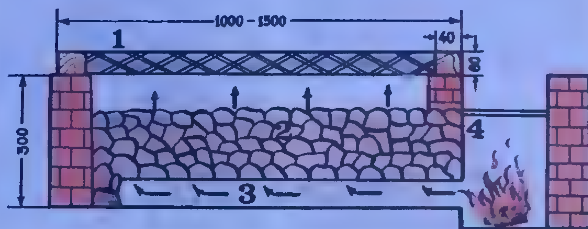
О. І. Шульга з м. Прилуки просить дати конструкцію коптильні для фруктів. Ось як це зробив я.

Стінки коптильні викладаю із цегли. Всередині вздовж коптильні проходить димохід, викладений із бутового каменю аркою. Між камінням вільно проходить дим. Коптильню накриваю дерев'яною решіткою, на яку кладу фрукти. Копчу і яблука, і груші, і сливи. Яблука — скибочками, груші і сливи — цілими. Із копчених фруктів смачний узвар. Зберігаються вони кілька років. Їх не точить міль.

Після того, як фрукти насипаю на решітку, на них кладу цупке покривало з тканини. Копчу дві-три доби. За цей час фрукти перебираю, відкладаючи готові і досушуючи їх на сонці, на печі чи грубі.

Н. Д. КУДАЦЬКИЙ

1 — дерев'яна решітка; 2 — бутовий камінь; 3 — димохід; 4 — топка.





Обліпиха насінням

Маю насіння обліпихи, але не знаю, як виростити з них рослину, як розрізнити чоловічі особини від жіночих. Надрукуйте, будь ласка, і рецепти страв з обліпихи. Цікавить мене і рецепт приготування обліпихової олії в домашніх умовах.

В. П. Прохорович,
Полтавська обл., м. Кременчук

Обліпиху розмножують здерев'янілими і зеленими живцями, кореневою порослю і насінням. Щоб насіння обліпихи не втратило схожість, його потрібно зберігати в сухому місці. Висівати можна пізно восени, але краще рано навесні у спушений, поживний грунт з додаванням піску і торфу. Не можна допускати пересушування грунту. Насіння доцільно стратифікувати. Для цього його змішують з крупнозернистим піском (1:3) і витримують 20—25 днів у холодильнику при температурі 0—+3°. За цей час 4—5 разів перемішують. Як тільки насіння почне наклюовуватися, його треба протягом 1—3 годин підсушити до сипучості, після чого висіяти на глибину 5 см і замульчувати чистим піском або іншою мульчею, яка не утворює корки на поверхні грунту. Якщо насіння протягом двох місяців не зійде, то вважайте, що воно пропало. Сходи пізньовесняних посівів переважно гинуть.

При появі перших справжніх листочків сіянці можна розпікірувати, щоб вони могли рости 2—3 роки. Справа в тому, що з насіння сходить приблизно порівну жіночих і чоловічих особин. Викидати менші рослини не варто, бо можуть залишитись самі чоловічі. Спочатку розрізнити їх неможливо. Це можна зробити тільки тоді, коли закладаються чоловічі та жіночі бруньки. Жіночі бруньки маленькі і складаються з двох лусочок, а чоловічі в 2—3 рази більші і мають 5—7 лусочок. На постійне місце висаджують 4 жіночих деревця і одне чоловіче. Віддаль між деревами 4 м. Обліпиха любить поживні піщані грунти на сонячному місці.

Навколо дерев обліпихи з'являється коренева поросль, яка дуже виснажує основне дерево, а тому її потрібно ретельно видаляти. Надземне обрізування призводить до більш інтенсивного росту порослі. Щоб її ріст зупинити, треба обережно розгребти грунт до основи порослі і зрізати на кільце біля основного кореня. Якщо залишиться хоч маленький пеньок, поросль почне рости ще інтенсивніше. Кожної ранньої весни до розпускання бруньок треба обрізати сухі гілки і обрізуванням формувати крону.

Способи переробки

Врожай слід збирати вчасно, бо перестиглі ягоди стають м'якими. З ягід обліпихи мені найбільш подобається сирий джем. Роблю його так. Ягоди мию, ретельно розминаю, вичавлюю сік. На 1 л соку додаю 1 кг цукру і підігріваю, помішуючи, поки цукор не розчиниться. Теплим розливаю у стерильні пів- або однолітрові банки, 10 хв пастеризую при температурі 80—85° і закупорюю. Вичавки, що залишилися, розстеляю на папері і у теплому місці висушую, після чого подрібнюю на кофемолці. Одержану масу заливаю олією, краще оливковою, але якщо нема, то соняшниковою рафінованою у скляному або полив'яному посуді, закриваю кришкою і кладу у тепле і затемнене місце на один тиждень, щодня помішуючи 2—3 рази. Олію заливаю так, щоб на 2—3 см покрити обліпихову масу. Через тиждень олію, що набула оранжового кольору, зливаю, а масу заливаю ще раз. Так повторюю тричі. Зібрану за три рази обліпихову олію змішую. Використовую її при виразках шлунка і дванадцятипалої кишки, зовнішньо — при екземах, тріщинах шкіри, порізах, опіках. Обліпихова олія протипоказана хворим на гострий холецистит, при розладах шлунково-кишкового тракту та захворюваннях підшлункової залози.

Крім джему і олії, з обліпихи можна приготувати сік (як натуральний, так і підсолоджений). Вичавлений сік підігріваю до 65—70°, розливаю в гарячі банки (0,5—1 л), пастеризую 20—25 хв, закупорюю і зберігаю при температурі не вище 15°.

Щоб одержати підсолоджений сік, вичавки треба залити теплою перевареною водою (0,5 л води на 1 кг вичавок), добре перемішати, витримати 2 год і знову вичавити. На 1 л одержаного соку додаю 800 г цукру, швидко доводжу до кипіння, трохи охолоджую і додаю до соку, вичавленого першого разу. Все добре перемішую, розливаю в банки, пастеризую і закупорюю.

З листя обліпихи роблять ванни і компреси при ревматизмі, відвар з ягід і гілок п'ють, ним миють голову при облисінні, вживання обліпихи гальмує розвиток атеросклерозу, добре впливає вона на роботу печінки, при авітамінозах.

З бажаючими можу поділитись насінням обліпихи крушиновидної.

Г. І. ЛУК'ЯНЕНКО.
Івано-Франківська обл., с. Кобаки

У природі й на городі

Обліпихова олія

Обліпиха давно стала вірною супутницею наших садів. Чимало страв можна приготувати з неї. Пастила, варення, джем, сік, чай та й просто морожені плоди обліпихи — все це смачно й поживно. До речі, в заморожених плодах вітаміни зберігаються до шести місяців.

Плоди і листя обліпихи застосовували ще в давньомонгольській, китайській і тібетській медицині. Лікували шлункові захворювання, ревматизм, шкірні хвороби. І нині цю рослину, зокрема олію з неї, широко використовують як в народній, так і науковій медицині.

Обліпихова олія славиться своєю цілющою силою. Її рекомендують для лікування виразок, пролежнів, довго незагоюючих ран, опіків, обмороження, екзем тощо.

Однак є ряд хвороб, при яких обліпихова олія протипоказана. Тому перш, ніж використовувати олію як ліки, треба обов'язково проконсультуватися з лікарем.

Попит на олію зростає з кожним роком, але обсяги її виробництва зростають значно повільніше. Придбати обліпихову олію в аптеках практично неможливо, а на базарах ціни, м'яко кажучи, кусаються, та й невідомо, що купиш. З цією проблемою у свій час стикнулася і я. Але виявилося, що олію можна приготувати і вдома. Звичайно, вона містить менше біологічно активних речовин, ніж олія заводського приготування, але все-таки лікувальна дія також ефективна (переконалася на власному досвіді), особливо при зовнішньому застосуванні.

Протягом десяти років я випробувала чимало способів і їх варіантів приготування олії в домашніх умовах, а спинилася на двох. Олію намагаюся робити з червоноплідних сортів обліпихи. Якщо не встигаю відразу переробити свіжі плоди, заморожую їх, а вже потім готую з них олію.

Отже, спосіб перший (із свіжих плодів).

Стиглі плоди мию і вичавлюю сік соковижималкою. Одержаний сік ставлю на відстоювання. Під час цього на поверхню соку спливає олія (оранжево-червона чи оранжево-жовта), яку збираю в окремий посуд. Сік, що залишився, пастеризую. До речі, сік обліпихи з медом — чудовий засіб проти кашлю.

Вичавки з обліпихових ягід промиваю водою і висушую на батареї центрального опалення. Якщо опалення ще не підключено — у темному місці при температурі не вище 60°. Висушені вичавки перекручую на кофемолці, висипаю одержаний порошок в емальовану каструлю, заливаю рафінованою соняшниковою олією (на 200 г порошку 200 г олії), накриваю кришкою і залишаю настоюватись. Через 2 дні олію зливаю в іншу посудину (емальовану, скляну, фарфорову чи фаянсову, але обов'язково з кришкою) з новою порцією сухих вичавок і продовжую настоювати ще 2—3 дні. Щоб збільшити концентрацію біологічно активних речовин в олії, цю операцію треба повторити тричі.

Всі витяжки, одержані під час настоювання, зливаю разом, додаю олію, яка спливла під час настоювання соку; проціджую через марлю, складену в 3 шари, і наливаю в сухі чисті пляшки з темного скла. Зберігаю в холодильнику не більше 3-х місяців.

Хочу зазначити: якщо готуєте олію в емальованому посуді, то емаль має бути непошкодженою.

Із заморожених плодів обліпихи олію одержую так: кілограм плодів засипаю в емальовану каструлю, вливаю літр олії, накриваю кришкою і ставлю у більшу каструлю з киплячою водою (так звана водяна баня). Через 30 хв масу проціджую через марлю, олію зливаю в суху пляшку, а вичавки знову заливаю свіжою порцією соняшникової олії і ставлю у водяну баню. Цю операцію повторюю ще раз. Тобто одна порція вичавок екстрагується трьома порціями олії.

Олію, одержану в результаті трьох екстракцій, зливаю в емальовану каструлю (найкраще в посуд з темного скла) і залишаю на добу при кімнатній температурі. Під час відстоювання олія спливає нагору, а сік залишається внизу. Олію обережно зливаю у пляшку з темного скла. Зберігаю в холодильнику.

В. ТКАЧЕНКО, пенсіонерка





Секрети кухні тітки Насті

Гриби без оцту

На запитання Л. В. ВАВИЛОВОЇ («ДСГ» № 5 за 1990 р.).

Перебрані і почищені гриби (опеньки) залийте водою на півгодини. Потім промийте їх і варіть в емальованому посуді на легкому вогні одну годину. Далі викиньте на сито, промийте холодною водою і дайте їй стекти, а грибам охолонути. Усі ці операції повторіть ще раз. Двічі відварені гриби посоліть (склянку солі на трилітрову банку), добре перемішайте і укладайте в банки, ошпарені окропом. Розігрійте капронові кришки і закрийте ними банки. Зберігайте їх у прохолодному місці.

Перед вживанням гриби двічі промийте в гарячій воді, додайте цибулі, перцю, олії і їжте на здоров'я.

Мочені яблука

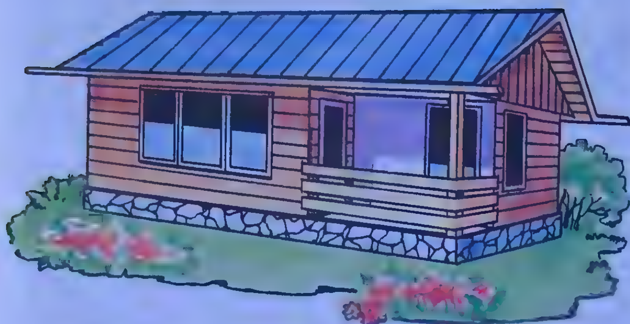
На запитання Т. П. КОРЖЕНКО («ДСГ» № 5 за 1990 р.).

Яблука для замочування повинні бути чисті, з плодоніжками і не пошкоджені. Після збирання їх треба перебрати і витримати 2—3 тижні у сухому приміщенні шаром 25—30 см. Коли плоди дозріють, знову переберіть їх, помийте і викладайте (не сипати!) в посудину (діжку, каструлю тощо), де будете замочувати. На дно посудини постеліть легко сплетену мату з чистої пшеничної соломи. Заливайте яблука так: на відро води ложку солі, дві ложки цукру, стільки ж житнього грубозмеленого борошна. Посудину накрийте чистою мішковиною, на неї покладіть кружок і гніт. Через 4—5 тижнів яблука готові

Й. С. БОЙКО,
Хмельницька обл.

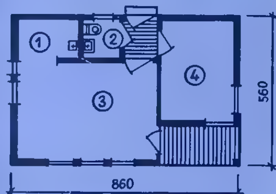
Болгарські проекти дерев'яних будинків, які розроблені Інститутом деревообробної промисловості в м. Пазарджик

«Люляк» («Бузок»)



Цей будинок передбачений для невеликої сім'ї. В ньому можна жити і влітку, і взимку. Вся забудовна площа — 48,2 квадратного метра. Вітальня 3 і кухонний відсік не відділені перегородками. Передпокій зв'язаний із санвузлом 2 і спальнею. Вихід на терасу з вітальні.





Щоб будинок «дихав»

Чув від односельців, що дерев'яні будинки краще фарбувати фінською або шведською сумішшю. Розкажіть, будь ласка, що це за фарби і чим вони кращі за олійні?

А. Т. Коваленко,
Чернігівська обл., с. Рогозки

Фарбування зовнішніх стін дерев'яного будинку — проблема, яка постає перед власником кожні 5—7 років. Дехто вважає, що фарбувати краще олійними фарбами. Але виявляється, що під шаром олійної фарби при постійній вологості розвиваються мікроорганізми, які руйнують деревину, тим самим зменшують строк життя будинку. Крім того, будинок, пофарбований олійною фарбою, майже не «дихає», в ньому з'являються застійні запахи тощо.

На сьогодні є дві дешеві фарби: шведська і фінська суміші, які мають переваги над олійними, а саме: у півтора раза довговічніші, в кілька разів дешевші; будинок після фарбування «дихає», фарба не пропускає вологу.

При повторному фарбуванні цими сумішами не потрібні (порівняно з олійною фарбою) підготовчі операції: зачищення старої фарби, грунтовка тощо. Перед повторним фарбуванням шведською чи фінською сумішшю стіни необхідно лише обмести цупким віником.

Слід пам'ятати, що шведською чи фінською сумішшю можна фарбувати лише по сухій старій деревині, яка не має слідів олійної фарби, а свіжоструганy деревину перед фарбуванням необхідно знесмолити.

Роблять знесмолення деревини 5—10%-ним розчином кальцинованої соди з температурою 40—60°С. Поверхню деревини 2—3 рази протирають розчином соди, потім дуже ретельно промивають теплою водою.

ШВЕДСЬКА СУМІШ:

борошно (житнє чи пшеничне) — 1160 г;
залізний купорос — 520 г;
кухонна сіль — 520 г;
вапняний пігмент (сухий) — 520 г;
оліфа натуральна — 480 г;
вода — близько 9 л.

З борошна і 6 л води готують клейстер. Роблять це так. Борошно заливають невеликою кількістю холодної води і замішують. Одержане тісто розбавляють холодною водою до консистенції рідкої сметани. Потім, інтенсивно помішуючи, доливають безперервною тонкою цівкою воду (окріп), що залишилася від 6 л. Клейстер проціджують і ставлять на вогонь. У гарячий клейстер засипають сіль і купорос і, помішуючи, розчиняють їх, після чого у гарячий розчин додають пігмент і ретельно все розмішують.

Тонкою цівкою в розчин вливають оліфу і знову енергійно розмішують. Потім додають гарячу воду (3 л), що залишилась, розбавляючи суміш до малярної консистенції.

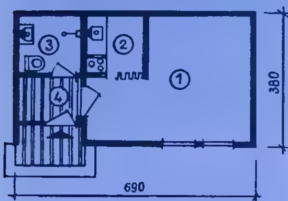
У продажу є такі вапняні пігменти: синтетичний кіновар — червоний, сурик залізний — червоно-коричневий, синтетична мумія — червоно-коричнева, палена вохра — коричнева, вохра — жовта; окис хрому — зелений, природна мумія — коричнева, коричневий марс — коричневий.

«Маргарита»

Із зарубіжного досвіду

Цей будиночок може задовольнити дачника. Забудовна площа — 32,14 квадратного метра, включаючи і терасу. У передпокій входять через терасу, яка має дві сходинки. У передпокої можна розмістити пральну машину і водопідігрівальну колонку. Вітальня 1 виконує одночасно і роль спального приміщення. Кухонний відсік 2 відділяється від вітальні рухомою перегородкою. Санвузол 3 розміщується поряд з кухнею і досить просторий. У ньому можна приладнати полички і зберігати мило, пральний порошок тощо.







ФІНСЬКА СУМІШ:

борошно — 720 г;
залізний купорос — 1560 г;
кухонна сіль — 360 г;
вапняний пігмент (сухий) — 1560 г;
вода — близько 9 л.

Готують фінську суміш у такій самій послідовності, що й шведську.

Обидві фарбувальні суміші готують в емальованому посуді з розрахунку на 1—1,5 год роботи. Фарбу, що загусла, можна розбавити до малярної густоти гарячою водою, але при цьому знижується її тривкість.

Готову суміш закутують, щоб вона була теплою протягом всього періоду роботи. Для робочої посудини, куди відливають необхідну кількість, беруть пластмасові банки. Найкраще для цього підходять чисті обрізані пляшки з-під автомобільного масла, тосола тощо.

Обидві суміші наносять на дерев'яні поверхні щіткою або валиком у два проходи. Фарбувати краще у другій половині дня, коли заходить сонце.

Витрата — 250—350 г на 1 м^2. Фарбують без грунтовки.

З книжки ЕРЛИКІНА Л. А. «Индивидуальный дом и участок».

Своїми руками

Як спаяти плівку?

Останнім часом у присадибному господарстві широко використовують поліетиленову плівку. Часто доводиться цю плівку з'єднувати (особливо для теплиць або басейнів). Як правило, для паяння плівки застосовують електропраску, хоч це незручно і якість невисока.

Я для паяння плівки використовую електропаяльник з косим стрижнем будь-якого діаметру. На стрижень насаджую відрізок трубки з матеріалу з високим коефіцієнтом теплопровідності (мідь, латунь, бронза). Трубка має бути завдовжки такою ж, як і ширина шва на полотні плівки (2—5 см). Технологія паяння плівки така ж, як і електропраскою. Проте трубка забезпечує рівний якісний шов заданої ширини, максимальний рівномірний прогрів плівки, полегшує роботу.

Б. В. ДУДОЛАДОВ.

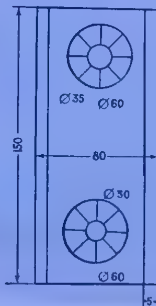
Пристрій для лущення кукурудзи

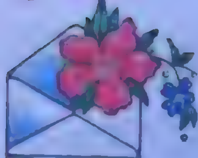
В одному з номерів «ДСГ» під рубрикою «Служба взаємодопомоги» прочитав листа Маковського, у якому він просить порадити, як виготовити пристрій для лущення кукурудзяних качанів.

У мене є такий пристрій, досить зручний і простий у виготовленні. Беремо пластину 150 мм завдовжки і 80 мм завширшки. З обох довгих сторін загинаємо полоски шириною 5 мм під кутом 90° для того, щоб пластина була жорсткішою і щоб її було зручніше тримати. Креслимо на кінцях пластини два кола діаметром 60 мм. Розмічуємо їх на 8 рівних секторів. Прорубуємо ці сектори по розмітці від центру і рівномірно вигинаємо зубці, що утворилися, в один бік до тих пір, поки в центрі одного кола утвориться отвір діаметром 35 мм, іншого — 30 мм. Ось і весь пристрій. Як же він діє?

Беремо пристрій в одну руку, а качан в другу і просовуємо його, прокручуючи, проти зубців в один з отворів. Зерна сиплються, як горіх, особливо якщо качани добре висушені

А. А. БОЖКО.





Служба взаємодопомоги

Чи не загинуть дерева?

У нашому саду-городі рівень залягання грунтових вод — 1,80—2 м. Часто скептики дошкуляють: тільки ваші дерева вступлять у пору плодоношення, як одразу загинуть від того, що їхнє коріння досягне води. Наскільки це правильно? А ростуть у нас і яблуні, й сливи, й вишні. Наскільки інтенсивно росте коріння цих дерев з віком? Чи можна вплинути на цей процес?

О. Д. ГНАТОК

Наукові дані свідчать, що оптимальна глибина залягання підгрунтових вод навіть для дерев, прищеплених на високорослих підщепах,— 1,5—2 м. При такому рівні залягання дерева ростуть і розвиваються нормально. Отже, якщо у вас підгрунтові води знаходяться на глибині 1,8—2 м, підстав для хвилювання немає. Коли ж дерева гинуть, треба шукати іншу причину.

І. П. ЗАТУЛА

У відповідь на запитання читачів «ДСГ» радить А. П. КОЛЕСНИК з м. Бахчисарай Кримської області.

Зберігання капусти. Ми зберігаємо капусту у підвалі, підвішуючи кожну головку окремо за корінь до жердини чи мотузки. Капуста зверху трохи підсихає, але зберігається довго.

Є ще один спосіб. Кожну головку обгортаємо газетою, а зверху поліетиленовою плівкою, зав'язуємо і для вентиляції вставляємо жмуток кукурудзиння чи віник. У такому вигляді укладаємо головки у невелику траншею і засипаємо землею (гіркою). Капуста зберігається до весни.

Консервування огірків. Щоб огірки зберігали зелене забарвлення, консервую їх малосольними (не стерилізованими). Перед закладанням у банку огірки обдаю окропом і витримую у цій воді до 10 хв

Як варити квашу. Моя мати часто готувала квашу. Пам'ятаю, що її запарювали кислим тістом з гречаного (а не житнього) борошна. Коли вона «переграє», додають сушену вишню і дають настоятися кілька годин, після чого кваша готова для вживання. Але це не напій, вона нагадує рідку манну кашу

Чи виросте Джонатан?

Сім років тому мені привезли яблука сорту Джонатан. Я назбирав з них зерняток і висіяв у ящик з грунтом у кімнаті. Потім яблуневу поросль висотою 5—10 см пересадив у город. Виросли деревця заввишки 1,5 м. Сусіди кажуть, що з них вийдуть дички, а я думаю, що яблуні сорту Джонатан. Хто з нас правий?

М. В. ХВОРОСТ,
пенсіонер,
м. Валки Харківської обл.

Давно відомо, що рослини плодових і ягідних культур, вирощені з насіння, як правило, відхиляються в бік своїх далеких предків (дичок) і лише одиниці з тисяч — культурного сорту. Тому з висіяного насіння сорту Джонатан виростуть дички. Рекомендую їх перещепити бажаним для вас культурним сортом.

І. С. РОМАН,
канд. с.-г. наук
(УНДІ садівництва)

У мене вже 13 років на ділянці ростуть яблуні, але не цвітуть. Чому? Що з ними робити? Чекаю поради від досвідчених садівників

В. А. ТОМИЛІВА,
315900, Полтавська обл., Миргородський р-н, сел. Ромодан, вул. Леніна, 48

Як боротись з жучками, що водяться в погребах та підвалах і псують овочі? Жучок невеликий, блискучий, черевце трохи світліше, маленькі ріжки, дуже швидкий. Отруту не бере

З. О. КУЗНЕЦОВА,
316007, м. Кіровоград, пров. Дунаєвського, 5-б

Ми вирощуємо жоржини латвійської селекції. Дуже гарні, махрові. Але взимку зберігаються дуже погано. Ми вже зберігали їх у тирсі, в піску, однак багато коренів гине. Може, їх треба змочувати в якомусь розчині?

К. В. ЖОВНЕНКО,
322045, Дніпропетровська обл., Новомосковський р-н, с. Михайлівка, вул. Леніна, 50

Як позбутись такого лиха, як пирій? Знаю, що на маленьких ділянках його викопують, а як бути, коли город великий?

В. Ф. НЕЧАЙ,
255400, Київська обл., м. Обухів, вул. 50-річчя Жовтня, 4, корп. 2, кв. 410

Подяка за чуйність

Після того, як у «ДСГ» № 5 за 1990 р. був надрукований мій лист, в якому просив поділитися досвідом виготовлення кукурудзолущилки, я ще більше переконався, скільки у нас на Україні чуйних людей, як вони готові допомогти співвітчизнику. Мені надіслали чимало детальних описів конструкцій і навіть фотографій. Особливо хочу подякувати П. Ткачу з Луганської області, В. Живолуп з Харківської, Р. Мамонтовій з м. Вознесенська, Михайловій з Вінниці, Г. Маидрик з Черкащини.

З свого боку міг би поділитися досвідом, як вирощувати троянди в шкілках по 200 шт. одноразово, дати поради щодо вирощування смородини в кущах заввишки 2 м та її саджанців, як збудувати басейн біля хати тощо. Пишіть мені, охоче усім відповім.

В. Ф. МАКОВСЬКИЙ,
255181, Київська обл., Києво-Святошинський р-н, с. Мироцьке, вул. Калініна, 76

Я вирощую картоплю. Два роки тому придбав бульби видовженої форми, поверхня рівна, шкірка фіолетова, м'якуш — жовто-білий. Добре зберігається. На жаль, не знаю назву сорту. Може, хтось підкаже.

А. А. БУГАЙ,
322730, Дніпропетровська обл., Софіївський р-н, с. Софіївка, вул. Кам'янка, 37 А.

Як зробити в домашніх умовах пасту з помідорів?

О. С. СУХОСТОВСЬКА,
312193, Харківська обл., Чугуївський р-н, с. Мартова, вул. Петровського, 44

Щоб не обсипалися ягоди...

На запитання Г. НОСАРЯ («ДСГ» № 5 за 1990 р.).

Причина — перевантаження куща пагонами. Це типова помилка винорадаря-початківця. Щоб уникнути такого явища, треба весною залишати пагонів на 30—40% менше. Нормальним можна вважати таке навантаження куща, коли до осені пагони виростають у середньому завдовжки 1,5 м. У цьому випадку ягоди не будуть в'янути і обсипатися. Основа черешка не пересихає, вона просто стає коричневою, це нормально. Крім того, грунт до серпня рекомендую добре поливати, бо сорт Лідія досить вимогливий до вологи.

А. Д. МИХАЙЛОВ,
322055, м. Дніпропетровськ, вул. Янгеля, 7, кв. 1[illegible]

Пропоную...

...насіння пряних культур, змієголовника, спаржі, фенхеля (15 найменувань), помідорів (понад 20 сортів), чуфи, стахіса, крес-салату, кам'яної голови (салат), лобо, дев'ясилу та ін.

Д. М. Вовк,
285600, Івано-Франківська обл.,
м. Долина, вул. Лаврищева, 83

...садивний матеріал гладіолусів 140 сортів по державних цінах.

І. О. Хотін,
251350, Чернігівська обл.,
м. Прилуки-8, пров. Луначарського, 1

...пристрій для виготовлення кубиків 8 × 8×8 сантиметрів для розсади з дерну (цілини). Продуктивність 150—170 кубиків, готових для пікірування розсади або висіву насіння. Інструкцію висилаю. Ціна — 40 крб.

М. В. Окарі,
315120, Полтавська обл.,
Зіньківський р-н,
с. Опішня, вул. Коцюбинського, 21

...насіння женьшеню з Північної Кореї врожаю 1989 р. (частково стратифіковане) та врожаю 1990 р.: однорічні корені, вирощені в лісових умовах; товарний корінь 6—12-річний для вирощування і використання як ліків.

С. І. Мартинович,
292160, Львівська обл., м Яворів,
вул. Шевченка, 33

...насіння високоврожайних помідорів салатно-консервного призначення 50 сортів, стійких до хвороб огірків 8 сортів, айстр 7 сортів.

Ю. І. Глушач,
315690, Полтавська обл.,
м. Решетилівка,
вул. Жовтнева, 8, кв. 22

...насіння квітів, овочів, лікарських рослин.

В. Г. Сивакова,
258730, Черкаська обл.,
м. Тальне, вул. Вокзальна, 159

...садивний матеріал жоржин 105 сортів, нарцисів 12 сортів, півонів 4 сортів, тюльпанів класу Дарвінові гібриди.

В. О. Стряпчий,
274004, м. Чернівці,
вул. Ростицька, 26

...чистопородного дворічного зааненського цапа.

М. І. Тронько,
315021, Полтавська обл., Полтавський
р-н, с. Івашки, вул. Степова, 1

...садивний матеріал агрусу Капітан, Фінік; винограду кишмиш білий, мускат Олександрійський, горобини невеженської, вишні Любської, кизилу, картоплі Адретта.

Т. О. Колесник,
323508, Дніпропетровська обл.,
Покровський р-н, п/в Новопетрівське,
с. Вороне

...підгортач ОКР-035А, який виготовляє завод в м. Лієпая Латвійської РСР, Брівібас, 117; деревообробний верстат вартістю 130 крб Харківського машзаводу.

Ю. В. Ощенко,
343810, Донецька обл., м. Дебальцево,
вул. Воровського, 13

...садивний матеріал женьшеню.

З. Я. Куляк,
275520, Чернівецька обл.,
Глибоцький р-н,
с. Підлісне

...садивний матеріал огірків Електрон, Топольок, Миг, Каскад, помідорів гібрид Аліна, Альонушка, яблуневі Біасцького, ремонтантної суниці Суппрім, перцю Гігант.

Б. В. Скуртуленко,
272010, Одеська обл.,
Біляївський р-н, с. Маяки,
вул. Нова, 1

...садивний матеріал кімнатного ананаса, інжиру.

С. О. Круглов,
252109, м. Київ, вул. Деміївська,
45 б, кв. 124

...садивний матеріал мініатюрних троянд.

А. Н. Бережний,
310121, м. Харків,
вул. Радянська, 2-Б, кв. 55

...садивний матеріал троянд, гладіолусів, айстр, жоржини.

258312, Черкаська обл., Канівський р-н,
с. Пекарі, Пекарівська середня школа
(2-й клас)

...яйця або молодняк курей кохінхін, брама, фавероль, орловські ситцеві.

Н. Криворучко,
322560, Дніпропетровська обл.,
м. Верховцево, вул. Першотравнева, 77

...насіння сочевиці коричневої.

І. Г. Дем'янович,
317924, Кіровоградська обл.,
Петрівський р-н, с. Луганка, вул. Шкільна, 33

Хочу придбати

...насіння ремонтантної суниці Суппрім, садивний матеріал унабі (зізіфус).

В. В. Гунченко,
335904, м. Севастополь, п. в. Кача,
ДОС 13 209

...зааненську козу (бажано в Харківській обл.).

Л. І. Старко,
310033, м. Харків, лісна школа

...садивний матеріал вишні повстистої, смородини білої, ломиносу, гіацинтів, наперстянки, дельфінію, левкої, духм'яного горошку, айстр різних сортів та кольорів.

Н. Янаш,
316032, м. Кіровоград, просп. Перемоги,
12—1—104

Дім сад город 10
1990

У номері:

«Дом, сад, огород» (на украинском языке)

Ежемесячное приложение к журналу Государственного агропромышленного комитета Украинской ССР «Сельские горизонты»

№ 10, октябрь, 1990 г.
Издается с 1989 г.
Киев, издательство «Урожай»
Адрес редакции: 252054, Киев-54, ул. Павловская, 11-г, тел. 216-05-40
Комбинат печати издательства «Радянська Україна», 252047, Киев-47, проспект Победы, 50.

Здано до набору 17.08.90. Підписано до друку 26.09.90. Формат 60×90[1]/8. Папір офсетний № 1. Офсетний друк. 2,5 умовн. друк. арк. 12 умовн. фарб. відб. 3,6 обл.-вид. арк. Тираж 300 350 прим. Зам. 0146.
Ціна 40 к.

Адреса редакції: 252054, Київ-54, вул. Павлівська, 11-г, тел. 216-05-40
Комбінат друку видавництва «Радянська Україна», 252047, Київ-47, проспект Перемоги, 50.

У 2 рази збільшується обсяг «ДСГ»

Читачі «ДСГ», мабуть, пам'ятають, як одночасно з його заснуванням редакція звернулася до передплатників з проханням поділитися думками про те, яким би вони хотіли бачити свій щомісячник. Відгуків надійшло дуже багато, думки були різними. Але всі наші читачі сходилися на одному — видання дуже мале, українські садівники й городники заслуговують повноцінного журналу, а не куцого додатку. Всі пропозиції редакція аналізувала, згруповувала, систематизувала і подавала «вгору». Однак там мовчали.

Тільки після того, як Верховна Рада СРСР своїм Законом про пресу дозволила вирішувати справу із засобами масової інформації демократично, Держагропром УРСР розглянув питання про свої друковані органи і відновив безпідставно в 1988 році закриті некомпетентними в сільськогосподарській пропаганді чиновниками журнали. Своїм рішенням Держагропром перетворив «Дім, сад, город» з додатку на журнал, збільшивши вдвоє його обсяг. Враховуючи значимість соціальних проблем села, сільського будівництва, першочергового забезпечення селян житлом, пропаганду цих питань вирішено сконцентрувати в окремому виданні — додатку до журналу «Дім, сад, город» «Сільське будівництво», який виходитиме щокварталу і матиме такий обсяг, як сьогодні має «ДСГ».

З нового 1991 року зросла ціна на «ДСГ» до 1 карбованця за номер. Однак, хочеться ще раз підкреслити, що новий «Дім, сад, город» вдвоє «потовстішає», завдяки чому ми збільшимо кількість інформації. Уже постійними стануть рубрики «Виноградник», «На пасіці», «У природі і на городі», «Квітник», розшириться «Наш календар», «Служба взаємодопомоги», «Секрети кухні тітки Насті», «Своїми руками».

Ми уважно поставимося до кожного вашого побажання й критичного зауваження, врахуємо раціональні пропозиції щодо поліпшення змісту й оформлення журналу.

Чекаємо ваших листів!

* * *

Якщо ви ще не передплатили на весь рік журнал «Дім, сад, город» і додаток до нього «Сільське будівництво», можна це зробити до кінця цього місяця.

Наступні номери цих видань можете передплатити в будь-який час.

Індекс журналу «Дім, сад, город» — 74142. Передплатна ціна на рік на Україні — 12 крб., за межами республіки — 14 крб. 40 коп.

Індекс журналу-додатку «Сільське будівництво» — 74453. Передплатна ціна на рік — 3 крб. 20 коп.

* * *



Будьмо знайомі

Мені 42 роки, розлучений, маю власний дім у селі, город. Освіта у мене середня технічна, працюю шофером. Але без господині в хаті важко, тому хочу мати дружину — 38—45 років, середнього зросту, не схильну до повноти, бажано без дітей, веселої вдачі.

К. І. РЯБУХА,
Полтавська обл.,
Ново-Санжарський р-н

•

Будьмо знайомі

Мені 51 рік, зріст 162 см, ношу одяг 52 розміру, характер сильний, життям не збалувана, завжди знаходжу вихід з важкої ситуації. Працелюбна. Відкликаюсь на чужу біду, контактна з людьми приємними, обминаю тих, з ким не маю спільної мови, в образу ні себе, ні інших не дам. Здається мені, що симпатична. Забезпечена окремою двокімнатною квартирою в зручному районі міста. Ділянка під дачу (за 40 хвилин ходу або за 15 — автобусом). Маю двох дорослих дітей, які живуть окремо, житлом забезпечені. Бажаю зустріти порядного чоловіка мого віку, працелюбного, не повного, який намагається створити сім'ю на рівноправних, товариських стосунках, турбується не тільки про себе. І, зрозуміло, щоб любив землю.

А. С.
м. Тернопіль

Одруженим не був

Мені 35 р., зріст 178 см. Одруженим не був. Характер спокійний, інтереси різнобічні. Працюю в колгоспі електромонтером. Хотів би познайомитися з симпатичною дівчиною чи жінкою 25—35 років (можна й з дитиною) з села, яка згодна поміняти місце проживання.

В. М.
Житомирська обл.

Не втратила надії

Приваблива українка, 30 років, середнього зросту, з вищою освітою, енергійна, працьовита, скромна, не втратила надії створити щасливу сім'ю з самостійним чоловіком до 40 років, зростом від 170 см, з Києва або області.

Маю окрему квартиру у м. Києві.

Н. Ш.

Щоб матеріальний достаток був не на першому місці

Хочу зустріти доброго чоловіка віком до 35 років, що любить дітей, вище мене зростом, без шкідливих звичок, для якого матеріальний достаток його обранниці не на першому плані. Дещо про себе: мені 27 років, зріст 175 см, волосся світле, очі сірі, живу з синочком в багатодітній батьківській сім'ї. Крім справ домашніх, люблю займатись садівництвом та квітникарством.

Н. Т.
м. Кременчук Полтавської обл.

Якби згодився на переїзд

Мені 66 років, середнього зросту, чорнява, спокійна, лагідна, поступлива, але сімейного щастя не зазнала. 5 років як розлучилася з чоловіком, який дужче любив горілку, ніж сім'ю. В мене одна донька, яка живе своєю сім'єю в Запоріжжі. Приїжджають, допомагають. Зараз одна, і гнітюче переношу самотність. Маю власний будинок з усіма зручностями, сад, город, невелике господарство. Вмію і люблю поратись на кухні і біля землі. До пенсії працювала вчителькою. Якби згодився на переїзд до мене порядний пенсіонер мого віку або трохи старший, без шкідливих звичок, нехай інвалід, оточила б його турботою і ласкою. Але щоб міг хоч трохи допомагати в господарстві, був вірним другом, спокійним, врівноваженим. Село наше мальовниче, дороги з асфальтовим покриттям, автобус ходить тричі на добу. Умови проживання в селі і в мене хороші. Медичне обслуговування налагоджено. Впевнена: в селі йому все сподобається і я — теж.

Т. К.

Бажаю мати друга

Мені 37 років, зріст 165 см, українець, добрий, врівноважений, в шлюбі не був, студент Київського інституту культури по спеціальності «академічний хор», вчитель музики місцевої середньої школи і художній керівник Будинку культури. Інтереси різнобічні. Крім мистецтва і літератури, багато часу надаю спорту. Є кілька розрядів з різних його видів. Багато читаю, вивчаю історію, біологію. Матеріально забезпечений. Окремо від батьків є новий будинок, великий (25 соток) сад з різними плодовими, декоративними і лікарськими рослинами. Садівництвом займаюсь серйозно. Здоров'я прекрасне, не палю. На компроміси з совістю не йду. Впертою працею багато досяг, але в плані створення сім'ї якось не склалося.

Бажаю мати друга життя зростом до 164 см, 26—30 років, українку, добру за характером, вчительку (краще філолога російської мови і літератури), що не була раніше в шлюбі. Хочеться, щоб людина була надійна, яка бажає створити міцну, дружню сім'ю і згідна на переїзд. Матеріальний стан і місце проживання (місто, село) значення не мають.

А. Л.
Хмельницька обл., Городоцький р-н.

Алергія — на горілку

Живу у Лебедині Сумської області, у власному будинку, з синами трьох і одинадцяти років, у злагоді з сусідами. Вирощую овочі, фрукти, квіти.

Про себе: мені 34 роки, зріст 170 см, брюнетка, худорлява, займаюсь фізкультурою. Хотілося б познайомитись з чоловіком серйозних поглядів на життя, який не злякається труднощів, зокрема моєї простої хати, прудких хлопчаків. Хай він буде вище мене зростом, брюнет, старший за віком. Бажаю жити з матір'ю чоловіка, щоб в хаті була старша людина. У мене є тітонька — може й вона переїхати до нас. Я поважаю старість, мудрість, життєвий досвід.

Переконана, що може десь є одинокий чоловік, а його діточкам потрібна мама, братики. Завжди прийдемо на допомогу, бо чуже горе відчуваємо, оскільки самі випробували його. Де двійко діточок, там завжди, як кажуть, знайдеться ложка для третього. Але в мене — алергія на горілку. П'яну людину не витримую.

Н. К.

40 к.
Індекс 74142

Здавайте сухофрукти!



Споживча кооперація закуповує через магазини, сільські споживчі товариства, робітничі кооперативи добре висушені, без сторонніх домішок сухофрукти.

Ціни — за домовленістю.

УКООПРЕКЛАМА



ISSN 0235-6368 Дім, сад, город. 1990. № 10. 1—16.